

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 31 (431), serie nouă. Miercuri 15 septembrie 1999. Preț: 3.000 lei

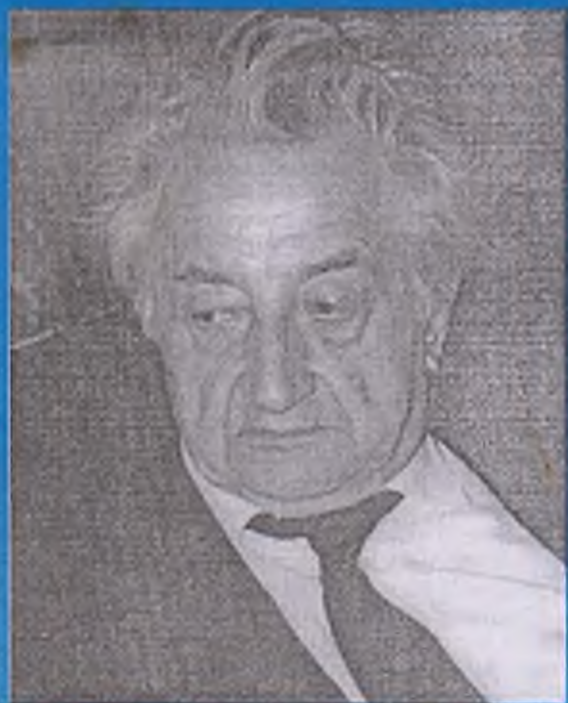

CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Criza culturii va dura atâta timp cât va dura aroganța politică, belferismul, parvenitismul, hoția publică, minciuna electorală patentă.

FRANÇOISE CHOQUARD

Știi că de mult am o slăbiciune pentru tine. Totodată, de când ne aflăm în această țară de foc, constat cu stupefacție câteva lucruri: inima și trupul sunt una, nu le mai pot despărți deloc.

DUMITRU ȚEPENEAG

Prea multe se rezolvă *à l'amiable* în țara noastră și nimic nu se schimbă... Statutul traducătorului e dintre cele mai neclare. Relația dintre traducător și editor n-a fost niciodată serios discutată.

PĂUNESCU, PINGELE COMPLETE

Cu timiditate la început (adică după răsturnarea decembristă), apoi, cu impertinența-i cunoscută - lupul păru-și schimbă, dar năravul ba! - Adrian Păunescu și-a reintrat în rol, căpătând ceea ce a răvnit dintotdeauna: timp de antenă. Și, nu din întâmplare, a ajuns să se dea în bărci la suspectul post de televiziune Antena 1. * Că fiecare cetățean are libertatea exprimării, în limitele constituției și ale bunului simț, nu mai trebuie afirmat. Dar, când lacheul face sistematic și pățimas apologia lui Ceaușescu, folosind aceleași tertipuri roșii, tocmai tăcerile și expectativele noastre ar putea deveni nocive. Bardul de la Bârca ademenește și plătește martori (dubioși și falși), recurge la tot felul de șiretlicuri, doar doar va fi și el absolvit de noianul de păcate căpătate de-a lungul deceniilor. * Chiar dacă prestația unor avocați e îndoicnică și cu anumite retractilități, Păunescu nu ezită să le smulgă din gură și ceea ce n-ar vrea să spună, ba chiar îi trage de lesă, numai pentru a face câteva afirmații, favorabile doar lui. În fața camerelor de luat vedere, unii cad în plasa sa, își pierd logica și amintirile, purtați în aval de logoreea contaminantă a bărcanului. Insistența lui de a demonstra, cu orice prilej, că s-a numărat printre opozanții stejarului din Scornicești, devine slinoasă și ridicolă. Ca și cum noi, contemporanii lui, eram legați la ochi și urechi, când el făcea sluj și cânta în urechea dictatorului, sau, între timp, am căzut într-o pustiitoare amnezie. * Firește, invitații lui sunt în mare parte refuzați de idee și demnitate, rămășițe ale propagandiștilor de mai ieri, aserviți și onctuoși, dispuși (și predispuși!) să execute ordinele moderatorului supraponderal, ca băleciul nocturn să fie complet. În asemenea condiții, Păunescu se crede (iarăși!) creatorul hărăzit, care mai trănțește un vers, mai declamă un paragraf, sperând să ne fascineze cu arta sa carnavalescă și desuetă. Un individ, care el însuși și-a atribuit un nume pe măsură, potrivit caracterului și structurii sale intime, adică porcul epocal, tot ne mai atrage atenția că s-a luptat cu tiranul pentru a impune istoria reală, pentru a se scrie opere complete, ci nu opere alese, în acele vremuri de baljocură și privațiuni. Poate vrea să spună că și pingelește din nou obrazii, pentru a se individualiza iarăși în epocă! Una care poate ataca până și metalele nobile.

ARMATA E CU EL

de HORIA GÂRBEA

"Avem nevoie de mai multe femei luptătoare în armată".
Victor Babiuc

M-am întâlnit ieri cu amicul Mitică. Era supărat și mi-a spus de ce: "De dimineață, îmi spune, au venit pe capul meu nevasta, soacră-mea, o mătușă. Ca să le ajut să se înroleze în armată. Că eu, cică, am relații să le dea un post bun, un grad mare, o pușcă mai lustruită, chestii d-astea

- Ce v-a venit dom-le, zic! Voi nu știți că femeile nu fac armata? Făceau numai studentele pe vremea mea, vai de capul lor. Că au citit ele că ministrul Babiuc a zis că e nevoie de femei luptătoare. Că o să-i dea afară pe bărbați din armată ca să pună în loc femei. Acuma, ce-i drept, soacra-mea e luptătoare! Numai pe mine de câte ori m-a învins! De fapt m-a învins că m-am predat eu. Dar mătușa? Baba și mitaliera!

- Tușico, matale ai fi bună de luptătoare, dar luptătoare de "sumo" că bați suta.

Au, ce s-a supărat! Că ea la vârsta și experiența ei ar putea fi cel puțin general-maior! Și că ea, mătușă-mea, c-un papuc și c-o umbrelă face pace în Kosovo în două zile. Am făcut. Nu te pui cu femeile, aici are Babiuc dreptate! Dar pe nevastă-mea tot am întrebat-o așa, ușor, să văd ce are în cap:

- Auzi, dragă, da' tu la ce armă te-ai gândit că ai fi bună? Că pe maica-ta, normal o ajut să intre la aviație. Aici soacră-mea a sărit și m-a pupat. Se bucura c-o trimite la aviație. Nu știa la ce mă gândisem eu: că acolo cad avioanele una-două, și dac-o pune pe un MIG, se cheamă că e și armata bună la ceva!

- Pe matașă, îi zic nevastei, o dăm la artilerie, știu eu de ce, n-am mai explicat că eu o cunoșteam. Dar tu, iubita mea? Că dacă vrei, în loc să mă mai îmbrățișezi pe mine, să îmbrățișezi cariera militară, măcar să fie la un regiment de elită.

Se gândește ea și zice:

- La cavalerie nu, că mi se deformează mersul. Poate la marină, că îmi place apa.

- La marină? Dacă-ți place apa, zic, du-te la pompieri și o să te sature de apă.

- Știi ce? Dacă tot poți face ceva pentru mine, m-aș duce voluntar la dorobanți.

- Cum dorobanți? Nu mai sunt. Erau pe vremea lui Peneș Curcanul. Da' de ce? - Ei, se răsfășă ea, că pe Dorobanți sunt mai multe hucicuri, case de modă.

Au stat pe capul meu toată ziua. Soacră-mea luase o mătură și zicea că face instrucție cu baioneta. Ea și o vecină își aruncau niste cartofi între blocuri, de la un balcon la altul. Ziceau că sunt grenade. Noroc că le trece repede. Poate îi trece și domnului ministrul Babiuc. Când se mai liniștiseră, a venit un vecin pe la noi. Tot refugiat de front că și femeile de la el din casă intraseră în mobilizare generală. Și o întreabă pe fiică-mea:

- Tu ce vrei să te faci când ai să fii mare. Și ea imediat:

- Colonel, nene!

Bietul Mitică!

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru

o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Liviu Crișan (tehnoredactor)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60,

fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:

<http://bic.romlit.ro/email/luceafarul@bic.romlit.ro>

acolade

VICTIMELE ZVONISTICII

de MARIUS TUPAN

Se citește tot mai puțin. Motivele sunt mai multe și, de-am încerca să le inserăm, ar trebui să renunțăm. În această pagină, la vizorul lui Gârbea și la aversele ilustrului anonim, pentru a le contura în mare parte. Desigur, nu ne-am încumeta să-i luăm în calcul pe fanii micului ecran, care se joacă pe semnele telecomandei ca pe elapele pianului; nici pe deținătorii căștilor protectoare (împotriva culturii?), ci ne străduim să înțelegem ce se petrece cu preinșii autori - tot mai numeroși de la o vreme! - care preferă zvonistica în pofida lecturii, grabianismul în dauna analizelor pertinente, aplicate. Ați înțeles că vizăm statura unor comentatori de tranziție, la fel de competenți ca și accia staționați vremelnic la peluza stadioanelor. Până la un punct (era să zicem paragraf!) suntem tentați să-i înțelegem. Cândva, răsfațații potențailor, deținătorii de rubrici influente, angajații unor publicații de partid se credeau chiar directori de conștiință, convinși, uneori, că de opiniile lor depind destinele unor creatori. Odată

cu pierderea privilegiilor și a șefii, pretutindenari s-au trezit izolați și părăsiți în destule cazuri, dezavuați. Mai mult, realizat, tot cu acest prilej, că n-au operat puținele lor cărțuții nu mai interesau pe nimeni. Anonimatul e pedeapsa și mai aspră pentru un condeier, în orice poziție s-ar afla. Și-atunci, cu dioptri sporite și creierii într-o continuă fierbere, au început să facă vocalize, nu numai lună, ci și prin diverse medii, nu neapărat interlope. Cu urechea încă valic recepționează tot soiul (roiul) răstălmăciri și diversivni, pentru a aduna, degrabă, în textele lor imuni Starea în care au plonjat oricum n-avantajează. Afirmă orice, fără demonstreze, omit (oare, programati exemplificările, evită confruntări bărbătești și, ce-i mai grav, se ascund după pseudonime. Sentimentul vinovății și al rătăcirii nu-i mai scutură și-această situație ne avertizează că prea multe mai sunt de făcut. Cu timpul, faptele unde toxice agravează boala doază accia care le au în proprietate.

SODOMA ȘI GOMORA

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

tunci când un om iubește, el iubește o ființă individuală și concretă. Chiar iubind o națiune, o etnie, un partid, o colectivitate, iubește, de fapt, persoane, deci individualități - nu distă o iubire în care ceea ce se dă și ceea ce se primește să nu aibă o destinație exactă, sau să nu e receptat în chip extrem de diferențiat. În iubire eerci să faci astfel încât sentimentul tău și expresia acestuia să corespundă întru totul celui (sau celei) pe care îl iubești - desigur, poți fi șelut, poți să te înșeli sau să înșeli, dar în teriorul lumii de care ești conștient, în măsura în re ești lucid, ceea ce se realizează este zborul echivoc al sufletului tău către o șintă omenească, easă în chip magic și totodată voluntar, printr-o iărăre mai mult sau mai puțin liberă și decisă. u același lucru se întâmplă în creație; în cursul tului poetic, în sculptură sau în muzică, poetul u artistul își trimite mesajul sau către o ființă udescendentă - restul, deci oamenii, percep sau nu ecep ceea ce a fost spus, cât a fost exprimat și m a fost exprimat. Unora li se face un dar erat de frumusețe și cunoaștere, pentru alții a creatorului, întreaga energie a acestuia s-a at într-un efort inutil. Precum în cazul pildei mănăitorului, sămânța aruncată nu rareori ește - în unii rodul va fi însă, abundent, în alții fi redus, ori absent. În acest sens, autorul dreptăște profund pe mulți dintre cei dispuși, principiu, să îl asculte, să îl privească, să îl eze. Particularitatea fenomenului cognitiv sau etic este, între altele, și aceea că îi revine eptorului datoria să elimine sau să reducă la ximum această nedreptate, adaptându-se el, resiv, unui mesaj al cămii rafinament poate fi rem și care, în plus, este în continuă mișcare. unci când un om - sau o putere - pedepsește, ūște, lovește, distruge, tinde să o facă iferențiat. Creația împărtășește cu distrugerea stemul indistincției, al nediferențierii șintelor.

Masacrul inocenților este exemplul tipic în acest sens - de fapt, Irod a reușit să omoare toți pruncii, din Bethleem și din împrejurimi, minus pe acela pe care intenționa să îl suprimă. Războiul corespunde totdeauna o excizie mult prea largă în țesutul umanității, oricâte perfecționări ar fi fost aduse recent selectivității armelor.

Puterile statului au selectivități, prin chiar natura lor, generând o foarte diferită relație cu ansamblul celor asupra cărora se exercită. Puterea judecătorească nu acționează, în principiu, decât în concretul cel mai strict - ea personalizează totul și de aici rezultă, în principiu cel puțin, lentoarea și dificultatea procedurilor, precum și imensitatea materialelor folosite în cursul acestora. Iată, deci, că dreptul încearcă să se constituie în contrariul urii, agresivității, violenței, fiind elementul de limitare maximă a pedepsei indiscriminate. Puterea legislativă - aceea care, în sine, nu aduce în mod direct nici binele și nici răul nimănui, ci se rezumă la asigurarea unor anumite raporturi între rolurile pe care oamenii le pot adopta mai mult sau mai puțin liber - dictează nespecific asupra tuturor. Legea determină condițiile păcii și războiului, ale prosperității sau austerității, fără să specifice persoana umană exactă care, prin hățșul tuturor acestor condiții, va fi lovită de nefericire sau, dimpotrivă, o să își regăsească Iericirea și bucuriile. Autoritatea executivă funcționează în ambele registre, atât specific - atunci când, de exemplu, soluționează o cerere - cât și abstract - când hotărăște viitorul unei regiuni, al unei ramuri industriale, al unei universități. Pe ce se bazează deciziile individuale este clar - care este însă suportul mesajelor și hotărârilor datorită cărora marile grupuri umane se racordează între ele, propășesc sau parcurg crize amare sau tragice, ajung la cunoaștere, la bucuria frumosului sau la stupoare și neînțelegere? În Vechiul Testament, Dumnezeu se adresează atât ființei umane

individuale, cât și popoarelor, omului individual - meritos ori vinovat - cât și descendenței sale, urmașilor, tribului. Noul Testament reduce gradul de adresare generală, dar nu anulează cu totul această relație între Divinitate și lume. Momentul cel mai intens al opoziției persoană-popor se consumă în capitolele 18 și 19 ale Genezei.

Dumnezeu spune: „Țăinu-i-voi eu oare lui, Avraam, sluga mea, ceea ce voiesc să fac?” Apoi adaugă: „Strigarea Sodomei și a Gomorei e mare și păcatul lor cumplit de greu.” Este deci păcatul unor întregi populații, și nu al unor indivizi identificabili, a căror vinovăție poate fi stabilită exact și gradat. Așa stând lucrurile, Avraam va vorbi către Domnul: „Pierde-vei, oare, pe cel drept, ca și pe cel păcătos, încât să se întâmple celui drept ce se întâmplă și celui nelegiuit?” Și mai apoi continuă: „nu vei cruța tot locul acela pentru cincizeci de drepti... de se vor afla într-însa?” Discuția se prelungește, coborând numărul celor drepti, în Sodoma și Gomora, necesari pentru salvarea cetățitorilor, la zece. În realitate, Dumnezeu nu va găsi demni de iertare decât pe Lot și pe cele două fiice ale sale.

Apare întrebarea cea mai grea din toate: poți fi drept într-o lume nedreaptă? Cu siguranță, nu poți fi. Lot este luat din cetate, împreună cu fiicele sale (soția sa piere pe drum, prin păcatul neascultării) nu pentru o întreagă viață de sfințenie - poate oricum mai bună decât aceea a concetățenilor lui - ci pentru că, în chiar acele momente, ale vizitei lui Dumnezeu, el îi apără pe înșeri. Clipa este aceea care salvează existența omenească (sau o condamnă), care adună adevărul ei în forma evidenței și convingerii. Casanova spunea că în prezența proștilor devine el însuși mai prost; desigur toți suntem așa, în mult mai multe privințe decât în aceea a prostiei. Există o vinovăție a comunismului, a nazismului, a colapsului națiunilor, a crizelor economice, a literaturii proaste, mult mai largă decât cea care se poate schița prin parcurgerea listei vinovaților propriu-ziși. Norocul este că la fel stau lucrurile și cu meritul, cu virtutea, calitatea, talentul sau geniul. Focalizarea valorilor, negative sau pozitive este relativă - suntem implicați, cu toții, în condamnări și în apoteoze.

minimax

SFÂRȘIT DE VARĂ

de ȘERBAN LANESCU

Centru românul de rând, o vară atât de stupidă încât parcă și suicidul, până și suicidul se dovedește rizibil. Nu e greu să-ți imaginezi cineva, bărbat sau femeie, tânăr/ă sau bătrân/ă ce, pe bună dreptate, chiar că nu mai are de ce să țiuască și într-o ultimă răsuflare de demnitate se arăște, căci așa se și cuvine oricum ai întoarce toate fețele, se hotărăște deci să-și pună capăt elor. Dacă o fi având dreptate Camus (cel prețuit răspicat de Cioran!), românul de rând o i-am zis gândindu-mă la cei însumai în eentul majoritar al sondajelor de opinie, anului de rând a fost mereu în preajma chestiunii damentale a filosofiei, iar în această vară parcă i mult ca oricând în ultimii zece ani. Alăta doar orice ni s-ar întâmpla nouă românilor de rând, ce nenorocire, incluzându-se în constatare linirea nenorocirilor trecute al căror efect rziat abia acum se resimte, cu nenorocirile zente și iminența celor viitoare, imediat, secutivă holărării ciberatoare întru demnitate îi ează eșecul salvator prin deriziune. Misterul orului român! La care, sau după care, reacția de are căci firească nu poate fi decât golănească: *mai du-te, bă, în pizda mății!* Confruntat la l esențial cu absurdul (dacă tot l-am pomenit Camus...), după ce a găsit într-o ultimă fire de demnitate soluția, românul de rând bea ire că e ieltină, bea două beri că e căldură mare, e, de la a treia bere-ncolo, rătăind, redescoperă ecul discret al vieții. (Se subînțelege că există ețete alternative cu diferite concentrații de

alcool.) *«Și să ne întrebăm - citeam într-una din zilele acestei veri stupide - unde este situată esența acestei personalități inchipuite, dacă e să judecăm după locurile și lucrurile de care îi pasă? Unde este plasată grija poporului din care facem parte? Să căutăm.»* Pentru a ajunge într-o asemenea căutare la *«Locul de unde ne privește esența»*), direcțiile în care s-ar cuveni *privit*, după credința autorului citat sunt următoarele: statul, apoi instituțiile și spațiul public, spațiul privat și, în fine, interioritatea. Între a doua și a treia bere, micșionând, poți fi ademenit la filosofieală. Păi să vedem. Luată fiecare în parte, direcțiile specificate în care ne-am putea căduța și chiar ar trebui să ne căutăm esența se dovedesc toate iluzorii căci, într-adevăr, *«nici indiferența noastră fudulă față de stat, nici relația noastră proastă cu instituțiile, nici defectul de spațiu public, nici nesimțirea față de familie și de semenii, nici naufragiul nostru sufletesc nu au reușit să ne stărnească îngrijorarea profundă pe care ar fi meritat-o.»* Sec, fără drept de apel, nu mai rămâne de semnat decât concluzia în biată ordine logică: *«Ce mai rămâne atunci? Rămâne faptul că ființa colectivă pe care am imaginat-o mai sus își are plasată ființa nicăieri.»* Lesne de înțeles încumetarea asocierii adjectivului «biată» cu/la «ordinea logică». Pentru românul de rând, ordinea logică este un lux ale cărui riscuri o

fac inaccesibilă. Românul de rând, oricum, numai logic nu-și poate permite să trăiască fiindcă logica este pentru el ucigașă. În virtutea logicii, fie ucizi, fie te sinucizi. Instinctiv, cum s-ar zice, și se impune oricare altă virtute. Bunăoară, în virtutea celei de-a patra beri... Stat?! Spațiul public?! Interioritate?! Tracasat, românul de rând se tolănește într-un fotoliu sau pe pat pentru a evada prin fereastra televizorului. *Decât să te sinucizi, mai bine privește postul X!* Ar fi, nu-i așa, un slogan publicitar îndrăzneț. Și întrucât spațiul rezervat *minimax*-ului e pe terminate, ce-ar mai trebui este o *coda* cu impact ca la scorpion. După confruntarea cu absurdul și după atâta bere, cu televizorul, fiziologic gândind, continuarea care să curme barem temporar insoportabila mizerie de vară în care se zbate românul de rând nu poate fi decât somnul. E o variantă. Dar mai există, de bună seamă că mai există multe, însă va fi relatală săptămâna viitoare alta, altă variantă de încheiere a *poveștii* care părulu-mi-s-a cu deosebire relevantă pentru halul în care a ajuns, dacă e să-i spunem așa, ființa noastră colectivă în această vară parcă mai stupidă ca niciodată.

*) Cum este formulat și titlul textului publicat de H.-R. Patapievici în Curentul de vineri 27 august...curent.

UN ALTFEL DE „C.V.”...

de VALENTIN HOSSU-LONGIN

Sîi rată că, la 21 iulie 1999, am ajuns să împlinesc 60 de ani! Fac parte dintr-o veche familie de nord-ardeleni, atestată la începutul secolului al XVI-lea, familie cnezială numită Lungu și maghiarizată Hossu: în ungurește, lung=hossu. Din acest arbore, cu adânci rădăcini în Maramureș și Sălaj, au răsărit numeroși învățători și preoți care, după 1700, au îmbrățișat religia greco-catolică, unită cu Roma, devenind propovăduitori ai „Școlii Ardelene”, în lumea satului. Primul ieșit în evidență a fost avocatul Francisc Hossu, care în 1892 și-a adăugat cognomenul Longin, pentru a arăta nu numai că este român, ci și de vîjă română! Ulterior, a devenit ginerele eminentului patriot George Pop de Băsești, președintele Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia (1 Decembrie 1918), cel care, alături de Iuliu Rațiu și alți fruntași ardeleni, pusese bazele Partidului Național Român, în structura căruia a crescut Iuliu Maniu, „țărănistul” martir de mai târziu, care l-a crescut, la rândul său, pe Seniorul Coposu. Încă un nume trebuie evocat: episcopul Iuliu Hossu, membru al Academiei Române, care, după 1948, a cunoscut, timp de 22 ani, aproape toate pușcăriile și domiciliile forțate ale dictaturii comuniste; ultimii ani de viață i-a petrecut la Mănăstirea Căldărușani, unde a fost ridicat la rangul de Cardinal „in pectore” (în secret), plecând spre Ceruri în ziua de 28 mai 1970, fiind asistat de un alt pușcăriaș, actualul Cardinal al Bisericii Greco-Catolice, Alexandru Todea.

Din acest trunchi s-a născut tatăl meu, Emilian, al unsprezecelea copil al învățătorului Gheorghe, venit în Vechiul Regat, să facă Politehnica, pe care a absolvit-o în 1936. A fost inculpat în faimosul proces al „sabotorilor” Canalului Dunăre-Marea Neagră (august-septembrie 1952), fiind condamnat la „muncă silnică pe viață” (trei dintre „dușmanii poporului” au fost condamnați la moarte și executați în aceeași toamnă!). Prin anii 1955-56, cei rămași în viață, după detenția în minele de plumb de la Căvnic și Baia Sprie, au fost eliberați, considerându-se că nu sunt vinovați de eșecul construirii canalului dobrogean...

Eram elev al liceului „N. Bălcescu” (fost „Sf. Sava”), când fusese arestat tata. Printr-un act de curaj, dirigințele meu, profesorul Georgescu a hotărât să mă dea pe mâna mai vechiului său prieten, profesorul Ghica, de la liceul „I.L. Caragiale” (fost „Titu Maiorescu”); astfel, cu tata „necunoscut”, am terminat cele zece clase (în 1956).

Scăpat de ștampila „fiu de dușman al poporului” (între timp întreprinsam familia, cântând în Corul de Copii Radio, condus de Ion Vanica, jucând în spectacole la Teatrul Tineretului și la Teatrul Municipal, interpretând diferite roluri la emisiile de radio conduse de către Constantin Moruzan), în vara anului 1959, am plecat la Cluj, am intrat la facultate și am jucat rugby în echipa „Știința” (clubul revenise la denumirea tradițională „U”), unde am învățat regulile fundamentale ale acestui sport bărbătesc: nu lovi pe cel căzut la pământ și fii sigur că numai coechipierul îți vine în ajutor!

La Filologie, unde aveam colegi de grupă pe Liviu Petrescu și Ian Pop, viitori distinși

universitari, mentor mi-a fost profesorul Mircea Zăciu, deschizându-mi porțile revistei „Tribuna”, unde aveam să-i întâlnesc pe Ana Blandiana și Romulus Rusan. Tot atunci, l-am cunoscut pe tânărul arheolog Hadrian Daicovicu, de la care m-am îmbolnăvit de microbul săpăturilor, din Munții Orăștiei până în Dobrogea. Rezultatul a peste trei decenii de implicare în superba căutare a adevărului istoric ascuns în pământ a fost volumul **Clipe de eternitate** (Editura Eminescu, 1995) după ce, timp de aproape două decenii, publicasem în revista „România pitorească” cele mai importante și excepționale descoperiri arheologice și revelații istorice din spațiul carpato-danubiano-pontic.

După doi ani, m-am întors la București, tot la Filologie, deoarece se înființase o grupă de ziaristică („Teoria și practica presei”), domeniu spre care am tânjit de când eram reporterul cu pantaloni scurți, al ziarului „Sportul popular”, unde șef direct îmi era Dimitrie Calimachi, fiul „Prințului Roșu”... Așa se face că, după absolvire (1964), am intrat în gazetăria cotidiană („Scânteia”, „România liberă” și Radiodifuziune), neuitând însă că mai aveam ceva de spus! Drept care, cu eforturi deosebite și încrâncenări, am debutat în literatură cu volumul de proză scurtă **Trenul de flăcări** (1971): o cronică ieșită din comun, care m-a determinat să... merg mai departe, a fost cea a domnului Nicolae Balotă (pe atunci nu-l cunoscușem personal), în „România literară” (27 mai 1971); în finalul acesteia, autorul spunea: „Gravitatea spirituală pe care tânărul prozator o conferă actului artistic transparent în chiar alegerea temelor sale”. Un an mai târziu, mi-a apărut volumul **Țara Lotrului**, proză-document despre constructorii hidrocentralei de pe Lotru, pentru care am primit Premiul Tinerilor Scriitori.

Deoarece începuse să se facă simțit cultul personalității, concomitent cu politizarea

excesivă a presei de partid, din iarna 1971-1972 am făcut parte din colectivul care a pregătit și editat revista lunară „România pitorească”, unde am lucrat 18 ani, răspunzând în special de rubricile de arheologie-istorie și ecologie - ocrotirea naturii. Într-un deceniu, am mai publicat patru cărți, printre care un fel de jurnal de călătorie în Bulgaria (**Prin țara trandafirilor**), primind Diploma de Onoare **TRANDAFIRUL DE AUR** din partea gazdelor. După apariția romanului **Cel căzu** (Editura Eminescu, 1980), am fost primit în Uniunea Scriitorilor din România (stagiar eram din 1974). În următorul deceniu, din motive pur personale, nu mi-au mai apărut decât un album și volumul **Soarele din poartă** o incursiune de tip monografic în Maramureșu istoric (fără, bineînțeles, treimea furată de sovietici, din dreapta Tisei, aflată actualmente în „custodia” Ucrainei!).

... Și au venit zilele fierbinți ale lui decembrie 1989; aflasem că Timișoara este în flăcări! În după-amiaza de 21, am fost în zona Pieții Universității, iar a doua zi, la prânz, în Piața Palatului; am intrat, cu primul val, în sediul „ceceului”, devenind ulterior membru a Fundației Revoluției din România și posesor **CERTIFICATULUI DE Luptător** remarcă prin fapte deosebite, pentru victo revoluției române din decembrie 1989. Peste puțin timp, aveam să-l cunosc pe domnul Corneliu Coposu, țărănistul despre care îmi vorbise tatăl meu; credința acestuia în monarhie m-a determinat să revăd istoria adevărată a țării și să încep, în revista „Baricada” (al cărei secretar general de redacție eram), un serial despre regii noștri devenit cartea **Monarhia Românească** (Editura Litera, 1994). În paralel, am inițiat rubrica „Procesul comunismului”, după ce am avut acces la dosarele procesului în care fusese implicat tatăl meu. Din toamna anului 1990 am înființat revista „Cuget”, a Mișcării pentru Regatul României, iar mai târziu am făcut parte din conducerea postului de televiziune SOTI, alături de scriitorul și prietenul Nicolae Prelipceanu, până la suspecta (?) desfășurare, deoarece prea mult deran respectiva putere... republicană.

Am să închei, privind-mă în oglinda timpului, cu acești ultimi ani: am făcut parte din echipele candidaților Victor Ciorbea Emil Constantinescu, pentru alegerile din 1996, devenind consilier guvernamental pentru problemele celor peste douăsprezece milioane de români aflați în afara actualelor granițe României. Așa s-a născut cartea **A doua Românie**, după ce am susținut o rubrică săptămânală în „România liberă” „Dreptatea”, multe din articolele respective fiind preluate de publicațiile românești și SUA, Canada, Suedia, Israel și Australia. Am menționat și faptul că am doi „prunci” Emilian și Teodor, amândoi ziariști, unul la TVR, celălalt la ziarul „Ziua”; cel din urmă, Teo, cum îi spun colegii, a obținut Premiul Uniunii Scriitorilor, pentru debutul în proză, anul 1998. De unde se vede, și pe această cale cum că așchia nu sare departe de tăietor...

Scriu toate acestea, în noaptea de 21 și 22 iulie 1999, lăsat în voia aducerilor amintirii după superba aniversare-lansare din „S Oglinzilor”, a Uniunii Scriitorilor, când vorbit despre mine prietenii-colegi de brează **Laurențiu Ulici, Romul Munteanu, Nicolae Prelipceanu, Dan Cristea și Eugen Uricu**. După ce-au spus despre mine și despre căminele, nu-mi venea să cred că pe umerii apasă cifra 60, drept care mi-am propus să continui ceea ce am început...

Așa să-mi ajute Dumnezeu!

ISTORIA LITERARĂ CA EVOCARE ȘI SEDUCȚIE

de IOAN STANOMIR

Într-un interviu acordat chiar în paginile „Luceafărului”, Nicolae Manolescu insistă asupra datoriei personale ce-l constrângea să nu rateze întâlnirea cu o istorie invadând spațiul privat al cititorului și modificând radical sensul utilității lemersului său; după aproape 10 ani de la publicarea primului volum al *Istoriei critice, Poezii romantici*, editat de Fundația Culturală Română, reînnoadă cronologic și nu numai cu o întreprindere temerară, ci și sub dublul semn al provocării și seducției intelectuale.

Titlul volumului e înșelător - studiile de față aparțin corpusului *Istoriei*, analiza poetică fiind dublată de cea a altor compartimente ale operei lui Asachi, Bolintineanu, Alexandrescu, Eliade Rădulescu, cu excepția cazului lui Alecsandri. „Nota de autor” atrage atenția asupra unei absențe - studiile de față urmăresc să fie citite, retrospectiv, prin referirea la o viitoare introducere în poezia romantică. Absența structurii nu poate elimina senzația de aventură a ideilor dominând primul volum al *Istoriei Critice*: desolemnizarea limbajului critic (o istorie în espadrile, s-a spus) se derosectează cu o capacitate prodigioasă de a conduce formulări memorabile. Ironia casantă odorează ambiția de constructor a istoricului erar; ceea ce se naște e un text captivant, o carte ce poate fi scăpată din mâini de cititor, complicată și digerabilă ca un polimer de cea mai bună calitate.

Voința de remodelare a canonului conduce la extinderea a arici literarului în defavoarea „culturalului”. Cazul lui Asachi (personaj a cărui biografie a compromis opera într-o măsură amintind echivocurile lui Slavici) e relevant - ceea ce privilegiază Nicolae Manolescu e lectura lipsită de complexe a textelor, din exercițiul critic compunându-se fizionomia unui autor aproape necunoscut. Poetul Asachi își dezvăluie straturile multiple, de la continuatorul anacronismului romantismului până la descoperitorul unui italianism grotesc. Paradoxul lui Asachi e formulat într-o manieră ce se reține: „Compasul culturii poetice a lui Asachi, este larg deschis, clasicul poet stând cu un picior în anacronismul de la începutul secolului și altul, prin fabulos și tenebros, în romantism” (pag. 15). Ca și Ion Negoițescu, Nicolae Manolescu e atent sunetele poeziei, izolând insulele de poeticitate alese de zgura limbajului. Recitirea *Turnului lui Asachi*, poema mitico-națională a lui Asachi, produce efectele unei eminescienism protocronice, și nu numai: „Iată nu numai pe Bolintineanu, Alecsandri, Slatari, dar și pe Strigoi îngratul lui Eminescu, la care nu pune pe Asachi în panteonul din „Zonă” (pag. 15). Clasicismul mediteranean al lui Asachi e întrevăzut ca un virtual punct de plecare al seriei literare trecând prin parnasiene și Duiliu Ghiculescu și ajungând până la Ion Barbu și Ștefan Văduțiu Doinaș.

Sfidarea cronologiei rigide scurtecircuitează senzația tradițională a istoriei literare. Un „tânăr și tânără”, Vasile Crâlova, e citit ca un construct logic articulat într-o manieră asemănătoare cu care conducea la constituirea altuia, după mai puțin de 100 de ani (Nicolae Labiș); reconstituirea opera detectivistă a diferitelor aluviuni contribuind la edificarea mitului și o pagină captivantă. „Mulțumesc poet romantic”, cel ce produce câteva din efectele cele mai influente ale liricii pașoptiste, se arde de Asachi prin asimilarea unui lamartinism care va dovedi esențial în economia literaturii române. Poeziile lui Crâlova traduc o modificare paradigmă - abandonul sensibilității medievale și operarea peisajului: „Romanticul, în fond, nu este să umble, ci să stea. El nu scrie o lirică istorică (cum ne-ar lăsa să credem motivele pășoptiste, ale ascensiunii), ci una staționară. Adoptă o postură. Poza romanticului e fixă și pune o alegere atentă a locului și ori șederii” (pag. 28).

Capitolul dedicat lui Eliade Rădulescu e un rezultat contribuția cea mai fecundă a volumului: opera întreprinsă de Nicolae Manolescu e o etapă în istoria unei receptări rarori dominată de al comprehensiv. Ruptura de Călinescu e o lă - bizareriei personajului, devenit aproape de ficțiune, îi e preferat examenul textelor: formalistica, critica, paginile de corespondență

sunt deplasate din zona culturalului în cea a literarului. După cum elivajul dintre ideologie și literatură îi apare pe bună dreptate lui Nicolae Manolescu ca inacceptabilă, căci ceea ce definește cazul lui Eliade Rădulescu, ca și cel al lui Eminescu, e existența unei filosofii personale acționând ca o structură de rezistență a întregii opere.

Rămânând fidel tipologiei propuse de Virgil Nemoianu, Nicolae Manolescu articulează imaginea unui Eliade Rădulescu ilustrând un High Romanticism autohton - într-o literatură marcată de seducția Biedermeierului, producția poetică abundentă a scriitorului propune un tip de vizionarism prea puțin comun epocii. În centrul acestei poezii stranie, criticul plasează Anatolida, „Poem milloniar, în care celestul, divinul, extazele sau angelismul sunt convocate împreună cu infernalul, apocalipticul și demonicul, într-o unitate a contrariilor rareori atinsă în lirica noastră. S-a spus că Eliade e nul ca poet liric (Iorga) sau că e de preferat în fabule (Cioculescu), fiind el un clasicizant, în compozițiile epice (Scarlat). În realitate, Eliade este liric și romantic prin însuși suflul său poetic monstruos” (pag. 33). Temeritatea viziunii, departe de coșbucianismul Zburătorului, e trădată către final de un limbaj italianizant, transformându-i poezia într-un delir verbal aproape inteligibil, exercițiul recitării poeziei dezvăluind o eufonic bizară.

„Culturalul” Eliade e, în critică, prizonierul accluișii gigantism romantic, tentativa de alcătuire a unei biblioteci de traduceri din literatura universală e contrapusă „mesianismului pozitiv” în spirit Biedermeier, al „Daciei Literare”. Proiectul este hașdeian (pag. 49). Semnificativă e revalorizarea unui Eliade Rădulescu necunoscut, cel din „Istoria a Literaturii (generale)”: „amploarea proiectului e dublată de o rafinare a limbajului critic și o intuiție absolut surprinzătoare. Darul descoperirii formulelor memorabile e călinescian, erudiția trimițând la Hașdeu și Iorga: „Proiectul este de dimensiuni cu care Eliade ne-a obișnuit, iar erudiția comparabilă, și ea, unor Hașdeu sau Iorga de mai târziu [...] Înainte de odobesciana *Istoriei* a arheologiei, Eliade este primul care posedă la noi mica și marea informație referitoare la oamenii iluștri din vechime, neocolind anecdota, dar nici critica sumară de text” (pag. 54).

Lectura memorialisticii, preferată exercițiului călinescian al construirii personajului, propune un Eliade marcat de teatralitate, animându-și alteori paginile cu scene dintr-un roman de spionaj. Dincolo de legendă, un memorialist cu mult mai puțin subiectiv și necreditabil decât în opinia comună. Corespondența scoate la iveală un Eliade Rădulescu intim, a cărui capacitate plastică produce o remarcabilă punere în pagină a întâlnirii cu Lamartine.

„Eliade e virtual un mare poet”. Observația lui Nicolae Manolescu se integrează unui capitol remarcabil - percepția scriitorului Eliade Rădulescu nu mai poate fi aceeași după paginile domniei sale.

Gigantismului lui Eliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu îi opune o sensibilitate tipică pentru Biedermeier: Nicolae Manolescu evită bipolaritatea clasicism/romantism prin recursul la marca amintită, ale cărei elemente opera poetului pare a le ilustra: „intimism, lipsa marii pasionalități,

inclinație către confort sufletec, ironie, spirit, militantism combinat cu pesimismo, anxietate cu optimism și realism cu idealism” (pag. 76). Romantic îmblânzit, Grigore Alexandrescu nu e mai puțin deconcertant prin multiplicitatea fațetelor: eminescian în gravitatea meditației, inventator al romanței, posedând în fabule ceea ce Taine credea a fi *l'esprit gaulois*, moldovean plin de farmec ironic în memorialul de călătorie.

Invocarea modelelor (Byron ori Hugo) e obligatorie în discutarea și analiza unui temperament mimetic ca acela al lui Dimitrie Bolintineanu. Recitindu-i poezia, Nicolae Manolescu salvează de la oprobriu prin ridicol Florile Bosforului: rațiunea acestui farmec al orientalismului lui Bolintineanu e descoperită în continuarea unui ton văcărescian al liricii preromantice, și în capacitatea prodigioasă a invenției onomastice. „Ceea ce se articulează e profilul unui Conachi romantic, rafinându-și codul poetic în manieră persană” (pag. 106).

Prolixitatea prozatorului e descurajantă, însă, romancierul din „Elena” e cu mult mai rafinat decât ar putea apărea la prima vedere, inaugurând o serie în romanul românesc: „Capul de serie al romanțului psihologic de la noi, așa cum un roman ca acela al lui Filimon a putut fi mereu privit, cu o bună doză de exagerare, drept capul de serie al romanțului social și de acțiune. Elena este un roman turghonicvian, din care poamește firul ce conduce la Anna, Adela sau Ioana, romană ce poartă în titlu tot nume de femei” (pag. 119). Și dacă dramaturgul se reține doar prin câteva insule de coerență, publicistul îi apare lui Nicolae Manolescu aproape premaioreșcian în criticismul său.

Capitolul dedicat poeziei lui Alecsandri poate șoca un cititor rămas prizonierul habitudinilor de receptare impuse de manualele școlare. Nodul gordian al raportului dintre autentic și cult în culegerea de folclor a lui Alecsandri e tăiat de critic într-o manieră lipsită de echivoc: „Producția folclorică, incluzând aici mitul național al Mioriței, nu este altceva decât creația cultă a unui poet modelat de gustul occidental, reinventând folclorul în maniera mult mai celebrului Macpherson cu al său Ossian. Miorița în stil Biedermeier confirmă prioritatea stratului cult în producția poetului: „Nu trebuie să existe nici un dubiu: Miorița și toate celelalte poezii populare sunt opera lui Alecsandri. Aceasta nu înseamnă inexistența unor texte sau nuclee populare, ci doar că operele, așa cum se prezintă ele acum, sunt „culte”. [...] Foarte în spiritul romantismului Biedermeier, Alecsandri nu era interesat să fie fidel folclorului, ci să-l întrebuințeze în scopul său. Care era acela de a oferi documente despre specificul local” (pag. 140). Ipoteza amprentei Biedermeier a Mioriței va naște, poate, polemici, având însă meritul capital al recursului la alternativa comparatistă.

Severitatea casantă a polemistului colorează epilogul unei dezbateri provocate de sfidarea protocronistă: a fost sau nu Alecsandri impresionist *avant la lettre* în pasteluri, după sugestia lui Edgar Papu? Verdictul face apel la un set de argumente comparatiste: vârsta poetică a pastelurilor e cea a academismului poetic de secol XIX, definit prin ordinea și congruența viziunii. Ceea ce noul Horațiu de la Mircești are în față e natura ca litografie.

Istoria lui Nicolae Manolescu nu are nimic din răceala academică a multora dintre cele care au precedat-o. Rafinamentul analizei e dublat de o abilitate de a transforma istoria literaturii într-un roman pasionant al ideilor și formelor critice. Ceea ce reconfirmă volumul dedicat „poezilor romantici” e această vocație profundă de a provoca și seduce cititorul.

ruxandra niculescu

Ultimul cuvânt

Ultimul cuvânt
pe care-l scriu
s-ar putea să-l citească
doar moartea.

Parcă o văd
cum își pune ochelarii
aplecându-se încruntată
asupra paginii
pline de ștersături.

Și totul depinde
de ea.
Ea hotărăște
unde voi pune
punctul.

Uitare

De la o vreme încep să uit
nu numai unde sunt cheile
unde mi-am pus ochelarii.

Uitarea devine o beție
din care nu mai pot

să mă trezesc.

Obiectele devin
stăpânele
mâinilor mele.

Ochii se sinucid
în apa oglinzii.

Cineva pleacă
din mine
fără să-și ia
rămas bun.

Fluturi albaștri serile

Fluturi albaștri serile
vin să înnopteze în părul meu
și parcă ne-ar spiona
ochii lor reci de metal.

Degeaba ne prefacem
că nici nu ne cunoaștem
și ne privim
cu răceală.
Fluturii serii
ne pironesc
cu privirile.

Frunzele foșnesc
indignate.

Casa se cutremură
de mânie.
Scara de lemn scârțâie
vehement.

Podelele scrâșnesc.

Ușa camerei
pocnește
ca o armă.

Doar patul tace
ca un sicriu.

Elveția

Ninge liniștit
zile și nopți
peste munți.

Doar viața mea
e plină de neliniște.

După copacii
înzăpeziți
pândește moartea.

Moartea
cu liniștea.

Dansatoarea cu coasa

Sărutul ei rece pe frunte
ca sărutul oglinzii.

Deschide
cu mâinile mele
fereastra camerei
în care scriu.

Afară o grădină primăvara.
Sub mărul în floare
tatăl meu copil desenează
grădina.
Pescăruși albaștri
își iau zborul
din ochii lui.

Mama o fetișcană râzând.
În plasa părului ei
se zbat fluturii asfințitului.

Fiul meu bătrân
își pune ochelarii
și desenează grădina
pescărușii, fluturii.

O mulțime de oaspeți.
Doctorul, muzicianul,
deputatul, femeia de serviciu.

Și dansatoarea cu coasa
purtându-mi chipul
ca pe un coif de luptă.

CINE S-A SCHIMBAT LA FAȚĂ?

de ALEXANDRU GEORGE

Nu obișnuiesc (așa cum cred că s-a observat) să fac dări de seamă la cărți nou apărute, să scriu recenzii sau, ceea ce mai pretentios se numesc, cronici. Exceptând o scurtă perioadă când necesitatea de a mă afla „în presă” m-a făcut să țin cronica literară la „Viața românească”, prin anii '70, nu am izbutit și nici nu am căutat să mă supun genului, tocmai pentru că-i știam gravele trimiti; or, eu nu mă pot supune autorului sau măcar cărții sale; scriam și despre unul și despre alta mai mult preocupat de subiectul cărții, asupra căruia încercam cu să adaug ceva, de multe ori foarte deosebit de ceea ce-i constituise pretextul intervenției mele.

Nici de data asta, ba chiar mai ales de data asta, nu voi face o dare de seamă (și încă una întârziată!) despre cartea domnului Stelian Tănase, *Anatomia unei mistificații*, o carte cu ajutorul căreia autorul ei m-a pus din capul locului într-o situație specială. Anume, am fost interesat de ea încă înainte de a o vedea scrisă și am încercat să mă ofer atenției sale pentru a-i da informații cât aș fi putut. Căci doar cunoșcusem mai mult de o duzină dintre figurații procesului Dinu Pillat - C. Noica, de la T. Enescu la Arșavir Acterian și de la Vladimir Streinu la Mihai Rădulescu, Barbu Băntineanu sau Gh. Florian dar, mai ales, mămărisem cu groază cele petrecute, deși nu mi-am închipuit, până în prezenta procesului, că toate aceste persoane foarte variate, uneori recunoscându-se între ele, vor apărea pe banca acuzaților în același proces. I-aș fi ușurat nimeni (desigur admirabilă) domnului S.T., care înfățișează în detalii și cu interpretări în linii mari juste, una dintre cele mai sinistre scenarii care au avut loc în „justiția” română încă mai poate fi numită așa) din perioada comunistă. El n-a trăit însă atunci, în nici un caz ca mine, un om aflat la maturitatea minții și un bun cunoscător al împrejurărilor și tipului de intelectual căzut victimă.

Oricât aș fi fost de contrariat, am fost nepotrivit încântat la lectură; cartea în chestiune face autoritate deja în materie și este sursă de bază prin toată partea informativă. I-am văzut cu plăcere confirmat în afirmația mea mult repetată că tot procesul a fost o minstră farsă, urmărind nu doar o ipotetică sedepire, ci intimidarea unor mai largi categorii de intelectuali, care prinseseră trecere curaj în perioada „dezghețului” de după moartea lui Stalin și care, în ciuda marii recepții oferite de Conferința de la Geneva, nu nădăjduiau ceva. A fost practic vorbind, în am mai spus de asemenea, ultimul dintr-o lungă serie, în care au fost readuși în închisori nu toți legionarii puși în libertate, serii întregi de preoți, de oameni politici aparținând partidelor istorice, homosexuali etc. Procesul încheiează o perioadă de continuă demonstrații de forță a partea lui Gheorghiu-Dej, care, speriat de perspectiva debarcării sale, a ținut să demonstreze conducerea de la Kremlin că el e în situația în mână, că e mai bine să rămână stăpânul României decât să apară și pe scena la București cine știe ce „reformist” aventuros. (Au fost „bubuiți” și un grup de intelectuali academicieni, de tip Ion Andricu, Mircea Nasta, Milița Petrașcu etc.) Procesul a fost nu doar o infamie, o crimă stupidă, dar și o facere până la absurd greșit instrumentată. Scopul acuzațiilor cuprindea o serie întregă de oameni diversi considerați în principiu „șionari”, dar din care nu lipscau și doi sau trei evrei, ceea ce în alte împrejurări ar fi fost tot hazul.

Dacă părerile mele și observațiile coincid cu ceea ce rezultă efectiv din detaliile

procesului, nu m-aș învoi deloc asupra unor concluzii, care nu afectează doar imaginea celor ce au trecut prin el, ci ridică problema eficienței cu termen mai lung al acestei tragice, criminale, înscenări (ieșită, după informațiile mele din mîntea de holtav a lui Leonte Răutu, dintre toți agenții ruși, poate cel mai tenace detestator al poporului nostru). Capitolul final se intitulează *Schimbarea la față* și sugerează, fără a se da vreun nume, că aceasta a fost situația celor care au supraviețuit procesului și detenției de câțiva ani, ba că, în genere, asta ar fi situația tuturor celor care au pățimit similar pe o durată mai lungă sau mai scurtă. Or, chestiunea e de mare gravitate, mai ales că unul dintre eroii cărții domnului S.T., anume Noica, face obiectul unor considerații destul de defavorabile, el fiind chiar, pentru unii, modelul regretabil de „colaboracionist”, de tip concesiv care, în schimbul unui modus vivendi onorabil și al unor facilități de deplasare, ar fi devenit un fel de propagandist al regimului, în tot cazul, o personalitate de prestigiu și în același timp reprezentativă pentru un anumit mod de „recuperare”. Cazul lui (asupra căruia m-am rostit și eu cu destulă severitate, influențat și de impresia pe care mi-a comunicat-o Mircea Eliade, cum că prietenul său devenise om al Securității) îl las momentan de o parte. Dar ceilalți? Să se fi reușit cu ei o „spălare a creierului”, cu cei care au fost „reeducați”, cu cei care „au abjurat convingerile vechi”? Eventual aceștia să constituie regula? Cătuși de puțin, după opinia mea, care e cea a elementelor constatări. În cazul de față, s-au încercat toate metodele de presiune, de convingere, de „cumpărare” a conștiințelor celor închiși, așa cum corect le enumeră S.T. Care au fost însă rezultatele? Cum s-au schimbat la față Dinu Pillat sau Gh. Florian, dar Vasile Voiculescu sau dr. Sergiu Al-George? În realitate, singurul care s-a „transformat”, dar în sensul mai contrariu intenției tortionarilor săi comuniști, a fost N. Steinhardt.

Nu sunt de acord nici cu ideea că un succes al acestora ar fi fost „încadrarea” foștilor persecutați, chiar obținerea de „poziții importante profesionale”. Toți erau încadrați la data arestării în funcții de cercetare, (Dinu Pillat, Remus Niculescu, T. Enescu etc.) sau în locuri de muncă destul de bune (Al. Paleologu, Sergiu Al-George) numai Vladimir Streinu și C. Noica au trecut în posturi pe care mai înainte nu le aveau. Dar și acestea au fost gesturi care urmau o politică de reparație generală în favoarea „foștilor”, ea acțuându-se pe la mijlocul anilor '60. Au avut loc pe plan general repuneri în drepturi, s-au dat pensii unor foști deținuți politici, au încetat persecuțiile absurde, indistincte, dar și măsurile de teroare preventive. Și asta s-a datorat mai ales faptului că regimul comunist la noi în țară devenise mai sigur pe sine, începuse să fie recunoscut pe plan internațional, avea proiecte de „colaborare” cu Occidentul, își îngăduia o oarecare distanțare de Moscova, ceea ce prelindea o oarecare mobilizare în spirit național. Oare, dacă la numai câțiva ani după eliberare, poetul și prozatorul Vasile Voiculescu a devenit un prim nume de afiș, un clasic, un scriitor comentat

(ajungând a trezi gelozia foarte justificată a tuturor bonzilor literari comuniști, în frunte cu Zaharia Stancu și cu Mihai Beniuc) aceasta să se datoreze faptului că în închisoare se operase o „dezicere de trecutul său politic”, așa cum se sugerează în cartea de față în concluzia ei prea generalizatoare? Negreșit, s-or fi petrecut și astfel de lucruri, dar, pe cât putem verifica, răspunsul este negativ și încă într-un grad maxim negativ...

Altceva s-a întâmplat. Nu neg că și presiunile (adică torturile), mizeria, represaliile asupra celor dragi de afară, slăbiciunile firești ale bieților oameni nu vor fi jucat un rol, dar în principal s-a întâmplat altceva, care a afectat raporturile celor închiși cu puterea și de acest fapt și-au dat seama imediat după eliberare, deoarece sărea în ochi, nu trebuia să fii dus de Securitate la fața locului ca să vezi. Anume: **PARTIDUL ÎȘI SCHIMBASE LINIA**. El devenise în răstimp dintr-o bandă pro-moscovită, susținută de centrul aflat la Kremlin și executând cu zel (nu cu obediență, doar) ordinele primite, uneori telefonice, într-un partid, o formație politică teroristă, dar care urmărea (nu precizez de ce) scopuri naționale, de afirmare independentă și de distanțare față de stăpânul din Răsărit. Și faptul era cu atât mai uluitor cu cât noua politică (inclusiv un oarecare NEP economic) era dusă cu mijloacele ei obișnuit brutale de aceeași echipă care provocase, timp de mai bine de cincisprezece ani, toate nenorocirile pe care cei ieșiți la lumină le trăiseră. Și le trăiseră foarte recent, la spartul târgului, tocmai în momentul în care imensa lor majoritate se aflau deja „încadrați” în noul sistem, îl slujeau de voie de nevoie, trebuieră să capituleze în fața realității pe care o impuneau noile „aranjamente” internaționale. Toți cei aflați în procesul Noica-Dinu Pillat au intrat în pușcărie în 1958-59 într-un moment de tragică și nejustificată revenire la stalinism, de care tiranul Dej nu se despărțise decât foarte problematic și nu de bună voie, și au ieșit spre mijlocul anilor '60, într-o atmosferă de liberalizare, de optimism pe toate planurile. Era un fapt care avea de ce să te uluiască.

Eu l-am trăit, fie și de dincolo de grății, dar nu cu mai puțină mirare, deși nu sunt un îns înclinat spre entuziasmul de primă clipă, și pot depune mărturie pentru ceea ce a fost. Și pot aprecia cum se cuvine un moment din cartea domnului S.T., în care se pomenește de ceva petrecut în timpul unei ședințe de „reeducare”: ofițerul instructor le-ar fi reproșat celor închiși că nu înțeleg lupta Partidului și dificultățile prin care trece țara, într-un moment când se exercită grav presiunea... Moscovei! Era ceva cu totul nou, dar care în toată țara era șoptit pe toate drumurile, spre mirarea și îngrijorarea multora. Mai ales că era ceva cu totul verosimil. Îmi imaginez foarte ușor ce au putut gândi cei care se aflau rupți de realitate de aproape o jumătate de deceniu!

Și cum aici se ascunde o mare problemă istorică (ca fiind și cheia, dacă nu concluzia cărții domnului Stelian Tănase, îmi îngădui să revin, deoarece adevărul mă interesează mai mult decât persoana autorului și chiar realitatea, foarte merituoasă, a prețiosului său op.

dumitru țepeneag

SCRISORI CĂTRE UN PRIETEN EDITOR

Public aceste scrisori fără să am pconsimțământul lui Mircea Martin. Le public cu inima strânsă de teamă că s-ar putea să se simtă vexat, iar relațiile noastre să sufere. Ar fi păcat pentru amândoi! În ceea ce mă privește, îl admir pe prietenul meu Mircea Martin și-l socotesc una din personalitățile de vârf ale generației mele. Dar sunt silit să procedez astfel. Nu numai pentru că adevărul ne e amândorura mai prieten decât e fiecare din noi celuilalt... În definitiv, prin telefon, s-a declarat de acord cu 90% din observațiile mele, ceea ce înseamnă că-mi dă dreptate și consideră că am fost victima unui abuz de putere din partea redactorului de carte. Îmi dă dreptate, dar ar fi vrut totuși să se rezolve à l'amiable. Or tocmai aici e huba! Prea multe se rezolvă à l'amiable în țara noastră și nimic nu se schimbă... Statutul traducătorului e dintre cele mai neclare. Relația dintre traducător și editor n-a fost niciodată serios discutată. Poate editorul modifica o traducere? Și în ce măsură? De ce a dispărut confruntatorul care era un fel de arbitru între editor și traducător? Nu păstrăm oare niște forme învechite, moștenite din vechiul regim? Puterea redactorului de carte nu e oare exagerată? Cine e până la urmă responsabil? Propun o discuție în jurul tuturor acestor puncte cel puțin neclare, pentru că e timpul să se găsească reguli de coabitare eficientă între funcționarii editurii și traducătorii care ar trebui să fie tratați ca niște autori având deplină responsabilitate, nu ca niște elevi cărora li se corectează lucrările scrise. Și cine sunt acești magiștri și de ce ar fi mai competenți decât traducătorii? Redactorul de carte trebuie să vegheze, să controleze, să propună modificări, dar nu să schimbe cu autoritate. În cazul de față, abuzul de putere al redactoarei de carte, doamna Camelia Arvatu, e poate și mai flagrant. Iar «curajul» de-a modifica o traducere făcută de cineva care a îmbătrânit, exilat de 30 de ani la Paris, mi se pare inexplicabil!

Iată de ce accept riscul de a-l necăji pe editorul și prietenul meu Mircea Martin'.

14 iunie 1999

Dragă Mircea,

M-am uitat, ca să fiu cu conștiința împăcată, și pe textul despre Jabès, primul text din carte tradus de mine. Și bine am făcut, pentru că am priceput ce s-a întâmplat în capul redactoarei.

În primele pagini ale acestui escu (e vorba deci de Edmond Jabès și interogația cărții) aproape că nu e nici o modificare față de forma originală a traducerii (dacă îmi îngădui să numesc astfel textul meu...). Sau mai precis, una singură, pe prima pagină (respectiv p. 99), unde se «corectează» un subtil joc de cuvinte derridian, și anume: «Pli douloureux de soi par lequel l'histoire se réfléchit elle-même en se donnant le chiffre», tradus de mine prin

«Dureroasă îndoire de sine prin care istoria se răsfrânge pe ea însăși încinfrându-se», e transformat de salariata editurii Univers în «Pli dureros prin care istoria se reflectă pe ea însăși încinfrându-se.» Îndoirea de sine a dispărut și, mai târziu, o altă îndoială își va face loc în capul doamnei redactoare: dar dacă acest Țepeneag nu prea știe francezește și nici pe Derrida nu-l cunoaște? Cu Ghiu se lămurise deja, iată acum că-și pierde iluziile și în ce mă privește.

Deocamdată e încă prudentă, următoarele cinci-șase pagini rămân așa cum le-am scris. Rareori, și pe bună dreptate, corectează câteva neglijențe ale mele, de exemplu, restabilește titlul unui dialog al lui Platon (Phaidros în loc de Fedru), ba chiar înlocuiește traducerea mea, prin franceză, a câtorva fraze din același dialog cu o traducere, presupun, direct din greacă (fără să semnaleze traducătorul, dar nu are importanță).

La pagina 106 se produce de fapt declinul despre care am vorbit mai sus, adică apare îndoiala cu privire la calitățile mele de traducător.

Nu-i place «Dacă absența nu se lasă remediată prin literă...» și pune (ca și în franceză, ce-i drept!) verbul «a reduce». (Vezi textul și contextul). În același paragraf, modifică «Nici o logică, mișunul nici unor liane conjunctive...» cu «multiplicarea lianelor». E un mod de aplatizare a unui text cu valențe poetice (și poetice) despre un poet. Începând cu această pagină (106), confruntatoarea noastră se dezlănțuie și, pierzând orice prudență, face greșeli elementare. Una din ele e clasică (p. 108, r. 2): sans doute nu înseamnă fără îndoială și nici cu siguranță așa cum a pus ea, ci probabil așa cum am scris eu. Un cunoscător de franceză, dacă își dă seama de gafa asta, pe mine mă va trata în fel și chip, nu pe ea care nu are decât o existență discretă (abia căutând cu atenție îi

găsese numele - Camelia Arvatu). Și-apoi cine să bănuiască puterea de transformare ce i s-a acordat!... Și de care a abuzat, căci mai sunt și alte nenumărate modificări nejustificate.

Să trecem acum, sărind peste Freud și scena scriiturii (la care nu mă îndur să mă uit, de frică!...) și să ajungem la studiul despre Hegel.

De la primele rânduri mă simt contrazis și contrariat. De ce modifică ea «atât de ușoară la purtat» cu «atât de ușor de suportat»? (p. 339). Mai ales că «de suportat» apare și el, mai încolo, aducând o nuanță în plus. Mă rog, nu e grav, se înțelege și-așa, dar textul derridian își pierde stilul, subtilitatea. Mă gândesc cât a muncit, biata de ea, schimbând până și ordinea propozițiilor în frază, ca să ajungă la ce? La unificare, zici tu. Adică traducerea mea să fie la fel de proastă, de lipsită de subtilitate ca și aceea a lui Ghiu? Nu înțeleg. Adică și-a consacrat șase luni, cu salariul plătit, ca să-l pigulească pe Derrida și până la urmă, în loc să amelioreze (măcar în ce mă privește) a scos la iveală o traducere, uneori proastă, inexactă, alteori greoaie, lipsită de subtilitate... Și tu te miri că editura ta nu e rentabilă!

Uneori a avut dreptate să intervin'. Recunosc că s-a întâmplat (de exemplu la p. 342 - notă), când am dactilografiat, să sa câteva cuvinte sau chiar rânduri întregi. Restabilirea întregului era necesară. În definitiv, asta trebuia să fie principalul «muncă» a celui care confruntă: să repereze scăpările de genul acesta. Iar nu să mă corecteze stilistic sau chiar lexical.

În continuare, îți voi da doar câteva exemple mai grave de modificare «nefericită» a textului meu (aproape fiecare propoziție modificată):

- traduce prin muncă, cuvântul polisemantic travail pe care eu îl traduseser prin activitate;

- între trezire și trezie, pentru ea, nu e nici o deosebire (respectiv între reveil și éveil);

- de ce a lăsat în franceză titlurile dintr-un paranteză?

- uneori, modificările fac de neînțeles fraze ori chiar întreg pasajul; un singur exemplu printre alte sute de exemple, nota de la pagina 344.

Nu mai continui pentru că mă enervez prea tare.

Mă aflu în fața unui abuz de putere care e explică prin perpetuarea mentalității din anii comunismului. Atunci redactorul tăia spânzura, pentru că era în același timp însărcinat și cu cenzura politică. A modificat textul era pentru el o obligație. Ideea de rentabilitate nu exista. Nici aceea de proprietate a textului.

Îmi pare rău că am publicat la editura noastră. Mă simt contrariat, insultat: să primești lecții de franceză și exprimare în română de la te miri cine. Asta nu mi s-a întâmplat nicăieri măcar în anii '60, când eram un tânăr necunoscut și inexperimentat. N-ai modificat și textul traducerii lui Béguin?

Glos-sur-Risle, 13 iulie 1999

Dragă Mircea Martin,

Nu mă pot asemna în povestea cu Derrida. De ce mă gândesc d'ăia mă apucă dracii: că e cu puțință să lași o redactoare să-și facă cap într-un text atât de dificil și în plus tradus de mine!? Orice părere ai avea despre scriitorul Țepeneag pe care de altfel nici nu ai prea citit, nu se poate să nu îți seama că

ȚĂRIȘOARA DE SMÂNTÂNI ȘI CIUCALATĂ (basm hăituit)

de RODICA DRAGHINESCU

tradus sute de mii de pagini din franceză și pe deasupra locuiesc la Paris de aproape 30 de ani, am scris trei romane în franceză (două le-am publicat chiar tu, în traducere), în toți acești ani, am vorbit mai mult franțuzește decât românește, și acasă (din cauza fiică-mi) și în țară... Nimeni, niciodată, nu mi-a făcut figura asta! În anii '60, când am tradus Beguin, Robbe-Grillet, Pinget, Malraux, Nerval și nenumărați alți scriitori francezi, nu cunoșteam mai bine franceza decât Sorin Bruculescu sau alți redactori de la Univers și totuși nimeni n-a intrat cu picioarele în textul meu. Pe vremea aceea se făcea în plus și o confruntare. Confruntatorul nu modifica, ci propunea modificări. De ce n-ai făcut și voi așa? Să-mi fi trimis paginile cu «obiecții» sau dacă asta costa prea mult, atunci măcar o listechă. Nu lucrați cu ordinator?

E jignitor pentru mine că i-ai acordat mai multă încredere unui redactor decât mie. Nu mă consider infailibil, admit că pot greși, dar așa cum ai procedat, ce-ai reușit până la urmă? Ai recunoscut tu însuși (la telefon) că aveam dreptate în 90% din cazuri: asta înseamnă că ai reparat în zece locuri ca să corectezi în alte 90!

Redactarea trebuia să vegheze asupra integrității textului și atât. Atunci ar fi fost cu de-vărat utilă, m-ar fi ajutat și i-aș fi rămas cunoscător. Ar fi reparat omisiunile, îndurările sau numai cuvintele sărite la traducere ori, mai ales, la dactilografiere. În loc de asta și-a pus în cap să facă pe profesoara, să-mi dea cu rigla peste degete și să se părea că greșesc.

Nu înțeleg! Ai făcut dovadă de nonșalanță și de dispreț și față de mine și față de Derrida care nu cred că va fi încântat să afle cum a fost tratat. Dacă tânăra (bănuiesc) redactoare și-a căutat nod în papură din frustrare de provincial și din dispreț categorial față de generațiile mai vârstnice «corupte» de comunism, de ce tu, prietenul meu, criticul n. inteligent, cultivat, de ce tu nu ți-ai dat seama de pericolul acestei înreprinderi?

Fiind absent, sunt neputincios, nu pot să mă apăr, oricine mă poate batjocori, nu i se întâmplă nimic. Mai rău! Până la urmă eu doar într-o lumină ridicolă. Peste câțiva ani, și tineri mai exigenți și mai buni cunoscători (per) de franceză și de Derrida se vor mira - pe bună dreptate - că un scriitor care a trăit în Paris atâta amar de ani a tradus atât de mediocru. Zici că și-a dat demisia Camelia Brăveanu, dar eu aș fi preferat să-și ceară scuze, dacă nu public, măcar într-o scrisoare adresată mie personal în care să-mi explice cu aceeași bază ce-a fost în capul ei. Aș fi preferat... dar dacă stau să mă gândesc, scuzele ei n-ar schimba cu nimic situația.

Nu știu ce să fac. Am pentru tine, adică pentru criticul literar Mircea Martin, toată stima și admirația, sentimente pe care le-am primit public în mai multe rânduri, dar criticul Mircea Martin e vinovat față de mine și față de Derrida), iar recunoașterea vinii în telefon nu e de-ajuns. Pe de altă parte, nu pot să las să se creadă că eu sunt răspunzător pentru greșelile de traducere. Sunt silit să scriu un articol în care să explic situația. Îți promit că am să încerc să nu fie un pamflet.² Am să te țin la curent.

1. E vorba de cartea lui Jacques Derrida, *Écriture, et la différence*.

2. Articolul l-am scris pentru revista *Amuri și l-am trimis lui Marin Ghica, unul dintre cei mai buni cunoscători ai lui Derrida din România.*

(re)început moda bla-bla-urilor electorale. Se poartă privirile duioase, acuzele retrospective, bezele pentru o țărișoară de smântâni și ciucalată. Se poartă promisiunile scurte sau lunguiețe, după cum e în stare-de-escrocăre vorbașul, după cum destinatarul (muncitor, țăran, intelectual, pensionar, elev, sugar) apleacă sau clatină capul. Se poartă micropoveștile (*curriculum vitae* în trei culori) de tinerețe verde și „curată“, se peticesc/ înnoiesc/ recondiționează minciunile de „f. multă experiență“, se anunță monologurile despre fapte +/-: financiare, juridice, sanitare, caritabile, agrare, turistice, silvice etc.), sunt tele-vizați semiîmpărații intrând vaccinați, vitaminizați cu cizme până la coate în noroaiele (aluviunile?) satelor sinistrate. Se poartă masca și gestică de ambițiu, preasfânta obediență, nunțile și maternitățile electorale, jegul politic, pe numele lui mici și două: CURAT MURDAR. Sens tragic sau strategie defunctă? Culmea mării gloriei pseudo-capitaliste? Sau: valea tranziției românești?

Criza economică, politică și socială crizează - cu succes - și societățile scriitoricești (pânării, deținătorii de pene) încât acestora le merg fulgii în lupta pentru supraviețuire, că de emancipare nu poate fi vorba pe vreme de calamități naturale și sociale. De-atâta cerșit-și-umilire (pe cereri, prin viu graiuri și nu numai...) scriitorii s-au așezat în forme ascetice de sucombare. Cei din gipuri le strigă: AȘA VINE PRIMUL NOBIL, NU ORICUM!

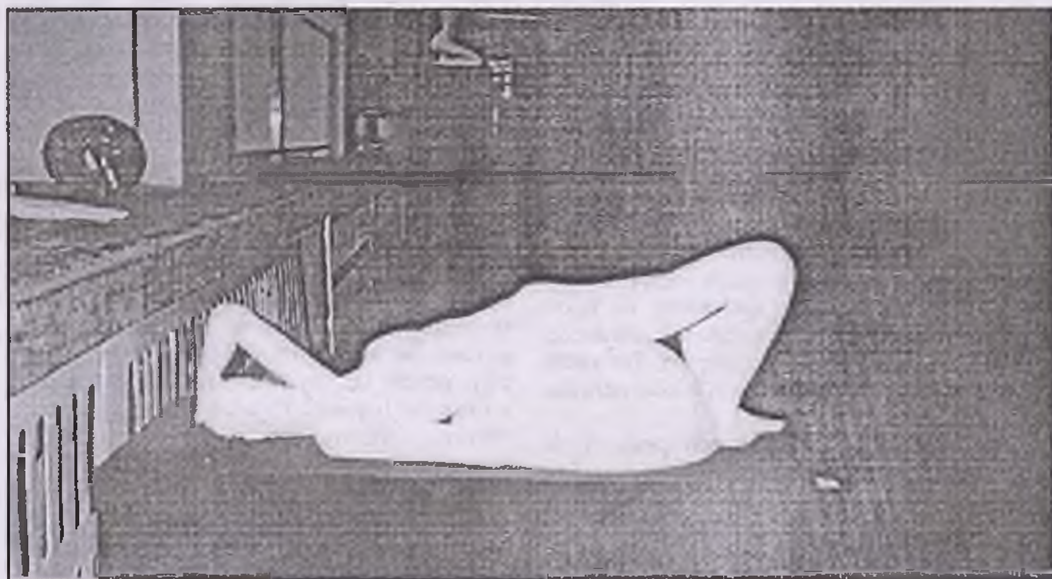
De-a lungul întregii istorii a apucăturilor minoritice, gândirea a fost mereu un instinct de solidaritate cu accidentalul. Noile și foarte noile deprinderi dobândite în travaliul cu haosul/haosul postrevoluționar urcă spre sfera

speculației (în toate domeniile vieții-de-azi) și creează succese factice.

Dacă presupunem o libertate națională și noțională, întinse (cât să desfigureze substanța cerebrală a gânditorului despre, a practicianului în) și în libertatea asta dublă, centrul de inducere în eroare (figurat prin ceea ce se numește voința noastră de la '21, '48, '98), activitatea de a fi liber până dincolo de ce credem că e libertatea, nu va produce decât o percepție exagerată, proba unui start psihic în defavoarea așa-ziselor realități de bază, creative, în favoarea pasului bătut pe loc sau înapoia locului. Deci, adio, deocamdată, prezent ameliorat, pusi, pe niciodată, viitor de senzație, ordine și civilizație!

În patria cu Olt, Argeș, Jiu, Prut, Siret, Crișuri, Mureș, Timiș și Dunăre și alte ape dependente de cer există cea mai dată dracului activitate: ARMIA PARVENIȚILOR ETERNI. Parvenitul etern e opozantul etern. Opozantul etern nu reclamă, văleu, inteligență, magnanimitate, morală, educație, nici carieră politică/politologică... Nu. El e o clasă sapiențială a buzunarului buzunărosului (acel buzunar lung-larg bine umplut din tată-n fiu), a burdihanului oportunist, a obsesiilor și a plăcerilor balcanice.

În patria cu mine, ca și cum n-aș fi eu, dacă nu te introduci în politică, nu te simți nici măcar două secunde nemuritor, nu ai prieteni care să te împrietenească, în caz de nevoie, și cu DRACUL, nu ai ceea ce ai un pic, ai o simplă ideologie destinată, nu ai căi de expirare a strigătului: MISERERE, MIZERABILE (mizerabililor!), țara de smântâni și ciucalată nu e doar a voastră (și a voștrilor voștri), ci a noastră (și a noștrilor noștri)!!!

MOARTEA UNUI DRAMATURG

de MARIA LAIU

Trăim înghesuți unii într-alții, dar fără a ne vedea; ne grăbim către ținte imprecise, încetând să ne mai cunoaștem și să ne respectăm unii pe alții. În goana noastră către nimic, lăsăm în urmă prietenii, ne rămân indiferente valori... Până când, într-o zi, destinul ne joacă o festă uriașă, aducându-ne aminte că suntem trecători. Nimic mai simplu, și nimic mai nedrept - ni se pare! Aflăm din întâmplare că cineva nu mai este, cineva adânc impregnat în conștiința și în ființa ta toată, dar căruia nu i-ai arătat îndeajuns prețuirea din lipsă de timp. Petrecerea din viață a celor aleși îți lasă în suflet un gol imens; este ca și cum ți-ai fi pierdut o rudă de sânge.

L-am cunoscut pe Tudor Popescu la Reșița, unde venea, cu mulți ani în urmă, să-și regizeze propriile piese. Jovialitatea, bucuria de a se dăruia nouă, generozitatea sa deveneau

molipsitoare. Făcea parte din acci oameni aleși pe care nu-i întâlnești în fiecare zi, dar o dată cunoscuți, îți dăruiesc ceva pentru totdeauna: dorința de a fi mai bun și mai drept.

Piesele sale - scrise cu ironie bonomă, niciodată răuvoitoare, căci autorul și-a iubit semenii - s-au jucat mult și cu imens succes, mai ales înainte de '89. Poate și pentru faptul că, deși incomode, aduceau, în vremea aceea șubredă, un gram de adevăr, depășind cadrul schematic al multor texte dramatice de atunci, pătrunzând în sfera dezbaterei morale. În acest context, comediile sale nu sunt întotdeauna vesele, râsul mai mult se insinuează, dar dincolo de asta, mereu se poate descoperi ceva: un bob de omenie, un gând înțelept.

Imediat după evenimentele din '89, când piesele dramaturgilor autohtoni au fost mai puțin prezente pe scenă, Tudor Popescu a

devenit un adevărat luptător pentru dreptul autorilor de a fi jucați în propria lor țară - făcut-o fără ostentație, cu aceeași îngăduitoare ironie.

Astăzi, Tudor Popescu nu se mai află printre noi. Ne lipsesc remarcile sale pline de spirit, zâmbetul său bonom. Rămân cărțile, textele jucate sau nu, caietele-program ale spectacolelor realizate cu piesele sale, câteva fotografii - un curriculum vitae... și tristețea imensă că poate nu l-am prețuit cât se cuvine

URIAȘUL DIN ȚARA PITICILOR...

de CAROL ROMAN

Cine și-ar fi putut imagina că un trunchi uman atât de viguros și chipeș, privind lumea de pe streșina frunții sale înalte, pripășit din Țara moșilor la București, la sfârșitul celui de-al doilea Război Mondial, își va pleca atât de repede și de neașteptat coroana în fața Timpului și se va pierde în nemurire? Mircea Sântimbreanu, scriitorul, poetul, omul, - căci pe el îl evoc acum cu tristețe și amărăciune - a fost în toată viața sa un tumultos și un frenetic, asemenea lui Egon Erwin Kisch, dar pe alte volume și meandre. Poate ceva mai potolit în vremea din urmă când povara anilor i s-a urcat în cărcă, nefiind de repede și grăbită.

Mircea Sântimbreanu este acel personaj de legendă subterană admirat în taină, cu teamă în trecut pentru un fapt unic în felul său. Prin 1945 îi reprezenta pe studenții din UNSR la o discuție cu Nicolae Ceaușescu, pe atunci vârf

al organizației comuniste de tineret. Moțul s-a enervat de incoerența și bâlbâiala neajutoratului care îi dădea lui lecții de comportament și de limba română... și i-a dat o palmă. Pur și simplu! O palmă ce a avut un ecou în acea epocă.

Ani de zile după aceea a pățimit și nu i s-a uitat afrontul. Despărțindu-se de orice „mişcare de tineret” și punându-și pe dinainte călimara și condeiul lui Creangă, cu osârdie și talent a adus în lumina tiparului carte după carte, una mai frumoasă decât cealaltă, dedicate copiilor, universului pur și curat pe care l-a divinizat.

Nu-mi revine mie să enunț aici titlurile cărților sale, într-o anume ierarhie valorifică; dar adesea aflat printre copii - la întruniri, în școli, în tabere - am înțeles că marea lui iubire pentru copii era răsplătită de apreciere și iubire pe care la rândul lor copiii i-o dăruiau.

Mircea Sântimbreanu a fost un Uriăș în „Țara piticilor” prin ceea ce a creat pentru gingașele făpturi și prin postura sa de important director de editură din acei ani încrâncenați. Mă refer la editura Albatros. În vremea unei epoci întunecate, dogmatice, s-au tipărit lucrări fundamentale din literatura românească, din clasici și contemporani; școlarii au avut parte de colecția lor; la fel, cărți pentru cei tineri ce simțeau pulsul unei *violon d'Ingres*. Bijuterii ale literaturii universale pentru copii și-au găsit rostul în colecțiile de atunci ale acestei edituri.

Mircea Sântimbreanu a fost și un editor fără de pereche care a ținut piept cât de mult a putut presiunilor oficiale de tot felul pe care le

veșteja public, atât în propria editură cât în pretutindeni unde se afla. Poate că statura sa impunătoare, poate că vocea sa profund baritonă impresionau dar știu că a salvat multe cărți de la „rescriere” ori au fost ferite de citatele negre ale epocii.

Ultima oară am fost în preajma sa o prilejul lansării cărții mele *Cum am devenit celebri?*. Nu-l văzusem de mult. L-am aflat numărul de telefon de la un bun prieten al său scriitorul Iuliu Rațiu (un alt om de o calitate deosebită) și l-am invitat să spună câteva cuvinte la lansarea cărții după ce, în prealabil va fi citit cartea. Mi-a spus franc: „O citesc și spun după aceea. I-am trimis-o, a citit după care m-a sunat: «Da, vin!»”.

Și a venit Lansarea cărții a avut loc la librăria „Mihail Sadoveanu”, într-o zi a anului trecut, pe la orele prânzului. Mai întâi a vorbit cald și cu har, nu despre carte ori autor, ci făcând un elogiu vibrant lumii tinerilor adolescenților, minților creatoare ce dădea omenirea înainte, vârstei copilăriei și adolescenței pe care le-a iubit pătimăș și căre le-a dedicat atâtea cărți. Abia după aceea a intrat în „subiect”. A fost o prezență admirabilă, aplaudată îndelung de toți cei de la librărie, de școlari, elevi și profesori aflați acolo oră la festivitate.

De atunci nu l-am mai văzut. Dar mi-a rămas viu în minte zâmbetul său la cucuritură, bonom, profund omenesc. Sincer curat, cum tot mai greu se întâlnește acum.

A plecat dintre noi un Uriăș care și-a trecut întreaga viață în lumea piticilor.

O ISTORIE INIȚIATICĂ

de OCTAVIAN SOVIANY

O anumită propensiune spre esoteric se face prezentă în romanul Marilenei Istrati, *Ultimul comando* (premiul de debut al Editurii Cartea Românească), narațiune cu un evident caracter inițiativ, unde se regăsesc elementele așa-numitului roman „simbolic” sau „mistic” despre care vorbea Alberes, dar și parabolă scripturală care gravitează în jurul „morții în text”, condiție indispensabilă trecerii de la realitate la textualitate. În dimensiunile sale de povestire inițiativă, narațiunea Marilenei Istrati pare a fi construită ca un soi de **mandala** configurând un spațiu simbolic care este în același timp proiecție a zonelor abisale ale psihismului, o „psihogramă” a energiilor ce animă straturile adânci ale vieții interioare, dar și loc consacrat, unde se desfășoară destrucția forțelor magice și reîntoarcerea la unitatea conștiinței. Spațiu, așadar, al morții și al regenerării, populate de simboluri prin care neofitul are acces la vâlmășagul inform al forțelor care se manifestă în microcosmosul uman și în macrocosmos, le zaptează, le stăpânește și le distruge. Elementele esențiale ale acestei topografii sunt pădurea (asimilabila puterilor germinative ale vegetalului) și castelul - legat de schema dinamică a separației, căci ceea ce se află în lăuntru este despărțit de restul lumii, cu atât mai mult cu cât în romanul Marilenei Istrati el are conotații negative, este „castelul negru” în care (Dictionar de simboluri) „rătăcește doar sufletul singuratic”. O altă prezentă, obsesivă până la paroxistic, este cea a cimitirelor care joacă, la rândul lor, un rol de maximă importanță în simbolismul mandalic, unde reprezentarea „celor opt cimitire” e în legătură cu tradițiile indiene despre „cele opt locuri înspăimântătoare” care evoca fațetele (și acestea tot în număr de opt) ale conștiinței dezintegrate. Acestora li se opun cele opt paradisuri, a căror reprezentare se relaționează cu figurări ale vegetalului, evocând posibilitatea regenerării spirituale, căci activitatea psihică e în tradiția indiană oivalentă; ea - scrie în acest sens Giuseppe Tucci - „aruncă făpturile în valurile oceanului existenței; dar totodată le înalță printr-o balingenezie spirituală pe alt plan. Le ține legate de viață și deci de moarte, fiindcă cine trăiește moare, sau le ridică în sferele unde nu mai există moarte, întrucât sunt dincolo de împ”. Astfel încât cimitirului i se va opune, în cartea Marilenei Istrati, pădurea, analog al pațiilor paradisiace (în ciuda aspectelor sale ateodată terifiante), dar și al „centurii din runze de lotus” din configurația **mandalei**, simbol, și acesta, al ieșirii, prin gnoză, din universul experienței și simbol totodată al așterii spirituale. Figura ce tutelază universul lvestru din *Ultimul comando* este Bătrânul Pădurar care îndeplinește pe lângă rolul protagonistului narațiunii funcția unui guru; el posedă o „dublă vedere” („din ochiul stâng i se burgea un neg maroniu, cu excrescențe roșii pe alocuri, ca o pupilă strivită, după ce vise lumea”, iar „din celălalt ochi îi proliferă materie albastră. Părea un ochi încrămenit

într-o holbare extremă, ca și cum ar fi vrut să treacă toată lumea prin el, s-o cearnă și s-o purifice”) care este dătătoare de viață, dar și de moarte, căci numai destrucția ființei profane poate să asigure regenerarea făpturii interioare. În timp ce peste lumea tenebroasă de la castel se întinde autoritatea Căpitanului, care se înscrie în galeria divinităților terifiante din simbolismul mandalic, asimilabilă fiind „demonului” ce nu constituie însă decât reprezentarea „iconografică” a forțelor obscure ce acționează în profunzimile inconștientului, „gata să erupă la prima neatenție - așa cum arăta același Giuseppe Tucci - și să pună mâna pe psihic, descompunându-l prin agitația lor”. Tot așa după cum tovarășii anonimi de la castel ai protagonistului nu reprezintă decât proiecții „în oglindă”, răsfrângeri „sinistre” ale ego-ului (și în acest sens Paul Evdokimov sublinia undeva că infernul e un loc plin de oglinzi unde damnatul nu poate percepe decât propria lui reflectare multiplicată la infinit), „morțile” succesive ale acestor companioni fantomatici înscriindu-se astfel în dinamica trecerii de la domeniul iluziei, al mamei, la starea de iluminare, care presupune sfârșirea vălului de aparențe proiectat de mișcarea tenebroasă a inconștientului și disiparea „curilor” evanescente. Proiectând, așadar, într-o formă simbolică povestea unei tentative de penetrare a zonelor abisale ale psihismului, drama unui personaj în plină criză de identitate care încearcă să își separe, printr-o laborioasă alchimie lăuntrică (și în acest sens castelul constituie sinonimul perfect al athanorului unde se produce **nigredo-ul**, moartea alchimică) sinele autentic de reprezentările sale „sinistre”, generate de jocurile amăgitoare ale inconștientului, cartea Marilenei Istrati alternează scenariul unei narațiuni alegorice cu pagina de jurnal, în care filmul vieții interioare este „fixat” prin intermediul unor dureroase exerciții de introspecție. Departe însă de a fi doar simple notații ale stărilor de conștiință, fragmentele de jurnal din *Ultimul comando* apelează, ele însele, mai mult la limbajul imaginilor decât la cel al abstracțiunilor morale, de vreme ce obiectul lor este vagul, informul, nenumitul, acea „voce a Celuilalt” pe care o poate capta doar jocul liber al asociațiilor simbolice și al metaforelor. Notația jurnalieră devine în felul acesta textualizare, iar generarea de text o modalitate prin care, plămăduind universul semnelor scrise, scriitorul se plămădește totodată pe sine. Astfel încât romanul inițiativ se convertește în cele din urmă în fabulă scripturală saturată de metafore textuale care focalizează „istoria” trecerii de la universul „realelor” la spațiul bidimensional al scripturalității. Căci pădurea reprezintă, dintr-o asemenea perspectivă, nu doar o figurare a

energiilor germinative care asigură renașterea spirituală a ființei „căzute”, ci și o imagine a textului însuși; ea se înfățișează ca o țesătură de semne, de un neliniștitor dinamism, ce accentuează asupra aspectului „heraclitic” al universului scris, care activează la nesfârșit multiplele virtualități ale semnului, într-o „producție” permanentă de sensuri posibile. În vreme ce castelul (ce ține neîndoiebnic de reprezentările „edificiului textual”) evocă starea de „repaos provizoriu” a textului, e o proiecție „spațializată” a anxietății produse de semnul înscris, un labirint sugerând mortificarea impulsiei scripturale, „fixarea” acesteia într-un artefact căruia îi lipsește căldura „nerușinată” a vieții și constituie analogul „mort” al labirinturilor silvestre. El va fi prin excelență un loc de captivitate, populat de ființe umanoide situate sub semnul evanescentului și al fantomaticului, „încastrate” în textura universului scris și constituindu-se finalmente în figurări ale „literiei” supuse unui proces de scriere-citire-rescriere. Moartea acestor personaje putând fi privită astfel ca o „gomare” prin care textul se autoanihilizează la infinit ca o adevărată pânză a Penelopei. Prins între universul „viu” al pădurii (sugerând dinamismul heraclitic al scriiturii care se naște din pulsuniile substanței vitale) și spațiul „mortificat” al castelului, protagonistul romanului va fi supus unei inițieri care nu vizează doar integritatea ființei interioare, ci și misterul textualizării, a cărei lege supremă este „moartea în text”. Bătrânul Pădurar devenind, dintr-o asemenea perspectivă, o reprezentare antropomoră a instanței textuale care impune „legea necrușătoare” și tutelază o experiență ce face posibilă trecerea de la scriitura „ingenuă” la textualizare. Cuvintele din final ale personajului („Ești mort”) vor consfinți, de aceea, anihilarea scriitorului și, o dată cu aceasta, nașterea textului care nu poate exista decât în măsura în care își „ucide” autorul. Cercul fabulei scripturale se închide astfel perfect, iar însoțirea ei cu romanul „mistic” întemeiat pe simbolismul **mandalei** (în legătură cu geologia profundă a inconștientului) îi conferă cărții o structură contrapunctică, accentuată și de alternarea „istoriei” cu însemnările jurnalieră. Dincolo însă de toate acestea, romanul Marilenei Istrati reprezintă însă mai ales o admirabilă performanță stilistică, autoarea practicând cu un meșteșug dus până la virtuozitate, scrisul „artist” în maniera unui Jünger sau Julien Gracq, cu înclinație manifestă către viziunile cosmice și tabloul apocaliptic, care o impun, în mult mai mare măsură decât poeziile din *Așteptând Apocalipsa* ca pe o certă personalitate artistică.

caius traian dragomir:

„FĂRĂ OAMENI DE CREAȚIE, POLITICA DEVINE INELUCTABIL, IREMEDIABIL, BANDITISM”

Marius Tupan: Domnule Caius Traian Dragomir, ați fost secretar de stat pe lângă primul ministru în guvernul Roman, ați candidat pentru președinția României, ați fost senator, ați stat la Paris câțiva ani ca ambasador al nostru acolo și totuși n-ați abandonat niciodată rubricile deținute la diverse reviste literare, altfel zis, scrisul a fost în toată această perioadă o religie. Cum de i-ați putut rămâne credincios?

Caius Traian Dragomir: Mă bucur că ați remarcat acest lucru. Nu a fost doar un mod de comportare de la care am socotit că nu trebuie cu nici un chip să mă abat - a fost, în același timp, o necesitate interioară și expresia unei convingeri profunde. Voi reveni, dacă îmi veți permite, asupra acestui aspect. Mi-ar plăcea să se mai fi remarcat un lucru. Am câștigat alegeri într-o latură a lor și le-am pierdut într-o altă latură, am fost numit în postul de la Paris, sau am fost retras, am fost ales vicepreședinte al unui partid sau am demisionat, în sfârșit, am fost apreciat de presă or, așa cum se întâmplă mai frecvent într-un regim democratic, am fost atacat - indiferent de semnificația unor astfel de evenimente, am căutat să nu transpară reflexe ale lor în eseistica mea de factură culturală. Materia actului de cultură trebuie să îl definească pe acesta integral. Atât în calitate de oameni politici, pe cât și în calitate de scriitori (poetii, filosofi, artiști, oameni de reflecție, analiști) suntem mai curând vectori decât surse pentru ceea ce exprimăm. Am auzit matematicieni vorbind despre existența reală a celor mai abstracte obiecte ale științei lor; cred că au perfectă dreptate. Borges vorbește despre frumusețe ca senzație fizică. Eu cred că actul politic, precum și poemul, faptul de creație, antrenarea reciprocă a ideilor în reflecție există dincolo de mentalul în care le captăm - există în forma, independent de noi, a spiritului nostru, în structura corpului care suntem și în realul exterior nouă. Ne rămâne doar să izolăm, să definim și să prezentăm piesele existenței noastre politice, filosofice, literare. Mai trebuie să acceptăm obligația de a nu le amesteca esențele, așa cum nu poți amesteca lumea de spirite de pe zidurile Elsinorului și lumina zilei. Dacă însă, condiția României se schimbă, faptul devine, așa vreau să cred, perfect descifrabil în eseistica mea - și poate chiar în poezia, multă-putină, pe care am scris-o după 1989. De ce se întâmplă așa? Pentru că în acest caz atmosfera umană, problema umană comută nu doar existența mea socială, publică, intimă, ci și orizontul datoriei mele - cel în care trăiesc în calitate de ființă responsabilă, deci de tot ceea ce sunt, pentru a putea accepta să fiu.

Totuși, mă veți întreba: de unde

perseverența, îndârjirea, decizia în lupta cu timpul, cu propriile stări în schimbare, pentru a nu renunța la scris? Mai întâi, Dumnezeu a vrut să fiu un om rezistent; nu cred că, în toată viața, m-am simțit obosit de mai mult decât de trei-patru ori. Apoi este chiar problema a ceea ce înseamnă politica și a ce înseamnă scrisul.

Dincolo de egoism, de paranoie, de aviditate - care sunt, trebuie recunoscut, motivațiile cele mai comune ale celor mai mulți - politica interesează numai pentru faptul că ajungi la o cale pe care poți oferi ceva altora, celorlalți. M-a întrebat cineva, acum câțiva ani, ce mi-a dat politica. Am răspuns: ea și iubirea, m-a făcut să înțeleg profund, sensibil, irevocabil, că există celălalt - el nu este o proiecție a mea, el nu este făcut de Dumnezeu pentru mine, el se află în fața mea ca o obligație la fel de mare pe cât este aceea care decurge din existența Divinității. Vă asigur că mulți dintre oamenii nu știu acest lucru - în inconștient, în angrenajele cele mai subtile, care le determină sentimentele și voința sunt și rămân indefinit solipsiști. O angajare politică, sau un sentiment puternic - fie și limitat în timp - spulberă solipsismul. De aici decurge însă ceva: într-o democrație, toată lumea este liberă cu excepția adevăratului om politic - cu excepția omului devotat singurului principiu politic demn de a fi invocat și care, după Jeremy Bentham, sună simplu și nu cred că lasă loc întâmpinărilor: „cel mai mare bine, pentru cât mai mulți”. Nu pot să spun că în România ultimului deceniu omul politic a fost în suficientă măsură în situația de a putea pune în practică principiul lui Bentham, dar ceva tot putea face și, dacă dorea să încerce, el devenea ființa cea mai aservită a întregului sistem - ceea ce nici măcar nu reprezintă o situație nouă, o ființă aservită

măcar în fața durității istoriei, mereu în ciocnire cu aspirațiile sale. Să nu uităm că, de fapt, cuvântul ministru se traduce prin servitor. Acum înțelegeți și singur care este nucleul răspunsului meu, până la care v-am purtat pe o cale care poate părea lungă: scrisul, reflecția, literatura, arta, cultura - după cum se poate aplica, fiecare dintre noi, la exercitarea în una sau alta dintre aceste sfere ale existenței - alcătuiesc domeniul libertății aproape perfecte, singurul spațiu adevărat și demn, de libertate omenească. Sunt un om pentru care, în sens personal, dar și ca fundament al speranței pentru semenii, valoarea supremă este libertatea. A fi renunțat la scris ar fi însemnat renunțarea la libertate, pentru o foarte demnă și foarte satisfăcătoare existențial, dar foarte dură formă de servitute. Pot să vă spun mai mult: dacă am rezistat - subiectiv vorbind - în politică, este pentru că am scris.

M.T.: Mai mult, dacă nu-s fals informat, când vă aflați în sfera puterii, ați reușit să invitați și să ajutați destui creatori pentru a vizita Orașul Lumină, să-i determinați pe cei mai puternici să nu uite nici o clipă starea precară a culturii, tot mai evidentă după 1989. De ce ați făcut-o? Sprijinindu-i pe unii autori, nu ați căpătat antipatia altora?

C.T.D.: A fost lucrul cel mai normal și m-am bucurat ori de câte ori am reușit să îl realizez. Ne socotim un popor european și o cultură europeană. Români călătoresc relativ mult, acum - nu călătoresc întotdeauna cei care ar fi bine să călătorească; pot să spun, totuși, că, în aceste condiții chiar, golul de mentalitate și stil, între Occident și noi, este, global considerând lucrurile, departe de a se umple. Nu vreau să pretind că de o parte este valoarea și de altă parte non-valoarea. De o parte este însă principiul universalist al comunicării și de cealaltă parte un oarecare localicism, pe care cei mai mulți nu îl conștientizează. Generația de la 1848 a schimbat România pentru că știut să înțeleagă și să învețe. Ei au abordat Occidentul fără aroganță, fără complexe de inferioritate, transmutate în complexe de superioritate. I-am spus președintelui Franței Mitterrand - și am repetat apoi acest lucru președintelui Jacques Chirac: mă aflu aici ca și îmi reprezintă țara, dar și ca să învăț. Dacă ai făcut astfel încât intelectualii români să viziteze - sau să viziteze în condiții mai bune, ca acced în mediile elevate - Parisul și Franța, nu ai făcut decât ceea ce trebuie pentru ca în Apusul Europei să ajungă cei care au ceva de spus țării noastre, iar, apoi, acasă, au ceva de spus țării. Rarissim am decis eu însumi cine avea să viziteze la Paris; în toate pozițiile de autoritate în care m-am aflat am încercat să fac să nu fie una și aceeași persoană omul care selectează beneficiarul unui act și cel care oferă șansa. Când a fost vorba de personalități foarte timide, retractile, modeste (ceea ce încă este rar între oamenii de creație) s-a întâmplat să intervin și direct. Autoritatea politică trebuie să aibe și o anumită brutalitate - evident a binelui și a dreptății. Dacă acest lucru au adus unii oameni de litere și intelectuali în atenția pozitivă a alt

responsabili guvernamentali, mă bucur din inimă.

M.T.: La Departamentul Informații fiind atunci, în perioada crizei instituțiilor artistice, cam prin anul 1992, dacă nu mă înșel, ați luat sub tutela departamentului respectiv două reviste importante, de tradiție, ale culturii noastre: „Viața românească” și „Steaua”. Cu ce eforturi și de ce tocmai pe acestea? „Luceafărul” nu a în vederile dumneavoastră?

C.T.D.: Istoria aceasta este ceva mai lungă. Proaspăt devenit secretar de stat și șeful Departamentului Informații, pe care am fost mandatat să îl organizez, am realizat că întreaga criză a culturii este mai curând o problemă de apatie politică, decât de orice altceva. Am conceput un program care a fost - o spun cu plăcere - imediat acceptat și susținut de Petre Roman. S-au raliat, în a mă susține, ministrul, de atunci, al culturii - Andrei Pleșu - și proaspătul director al Fundației Culturale Române, Augustin Buzura. Lupta cu titularii culturii financiare a fost un coșmar care părea fără sfârșit. Am reușit, datorită deciziei și susținerii lui Petre Roman și îndârjirii mele, să aduc subvenții

guvernamentale consistente revistelor literare, editurilor și teatrelor. Ulterior, nu am mai fost la fel de vorocos cu artele plastice și cu muzica, au fost subvenționate, de exemplu, „Luceafărul”, „Zvonvorbiri literare” - publicatie atunci x p l o z i v

ntiguvernamentală -, reviste literare maghiare. Deciziile de nominalizare nu mi-au aparținut aici mie și nici departamentului meu. Într-o amabilă vizită, pe care mi-a făcut-o la guvern, soamua Elena Ștefoi mi-a reproșat că subvenționez „Luceafărul” și nu subvenționez „Contrapunct”. Cred că aceasta din urmă era, și rămas apoi, o revistă foarte bună, dar ea nu fusese nominalizată de grupul constituit ad-hoc de Uniunea Scriitorilor, la cererea mea.

„Viața Românească”, „Steaua” și „Forum” au făcut obiectul unui acord între Departamentul Informațiilor și Uniunea Scriitorilor, pentru a fi administrate de prima între aceste instituții. Ca și în cazul pțărârilor de subvenționare, se convenea în tip expres că nu va exista nici o ingerință politică asupra dreptului de expresie publică exercitat prin intermediul acestor publicații, fapt care a fost scrupulos urmărit de mine, câtă vreme am rămas șeful departamentului. De ce s-a făcut acordul privitor la aceste trei reviste? Pentru că eram nemulțumit de modul în care ne prezentam în lume, lucru rămas valabil și astăzi: noi și acum creăm, pentru străinătate, o imagine, în loc să deschidem către larg existența noastră normală și vie. Două reviste literare de calitate, una din București și alta din Cluj, și o revistă universitară urmau să aibe, în afara țării române, o ediție engleză și una franceză. Proiectul a reușit doar foarte parțial. Însă aspectele publicații au putut să depășească o parte de intervale grele din existența lor.

Sistemul de subvenții pe care l-am inițiat

atunci a fost preluat ulterior, ca model, și mai mult sau mai puțin permanentizat. Un moment extrem de dificil a fost cel al guvernării Stoiljan, în care am continuat să conduc Departamentul Informațiilor, într-o perioadă de violență (și penibil complexuală) politică anticulturală. M-am adresat, în disperare de cauză direct președintelui Ion Iliescu, de la care am obținut menținerea programului de subvenții și chiar extinderea lui. Autoritatea prin care s-au obținut fondurile a fost Senatul. Care au fost senatorii datorită cărora un amendament la legea bugetului, decisiv pentru acțiunea mea, a fost făcut să treacă? Vă voi produce, probabil, o surpriză, dar apreciez că așa comite o gravă nedreptate dacă nu v-aș spune numele lor: președintele Senatului, Alexandru Bărlădeanu și domnii Moș, Dumitrașcu și Vacaru. Ca șef de partid, Petre Roman s-a menținut favorabil proiectelor culturale, chiar dacă nu mai dispunea de suficientă putere pentru a le promova, în schimb, unii dintre apropiații săi de atunci au făcut destul rău ideii mele, șefului lor, nouă tuturor, iar mie mi-au creat destule dificultăți și piedici. Cam în felul acesta funcționează, în

În privința contestării: a fost contestat probabil și omul politic și scriitorul. Nici unul și nici celălalt nu se așteaptă să primească unanimitatea aprecierilor. Nu neglijați, pe de altă parte, că sunt o persoană destul de singuratică, atât în literatură, cât și în politică - o structură de independent, chiar atunci când sunt angajat.

concret, politica în terenul culturii.

M.T.: După periplitul politic avut (și, dacă ne amintim bine, ați căpătat multe oscilații și glisări) ați primit - sau doar vi s-a oferit - conducerea revistei pe care ați ajutat-o în vremuri dificile: „Viața Românească”. Bănuiesc că atunci, la înscăunare, ați aflat de unele reacții de împotrivire. Era contestat scriitorul sau omul politic? Ce le-ați putea răspunde acum adversarilor?

C.T.D.: Întâi despre oscilații și glisări. Pe vremea comuniștilor circula o glumă - iat-o în redare cât mai folcloric exactă: „Ce este un deviaționist? Unul care o ține drept când partidul o dă cotită”. Nu mai este nevoie să vă reamintesc traiectul celor mai multe dintre partidele românești, plus biografiile postrevoluționare a nu foarte puțini dintre șefii acestora. Dați-mi voie să pretind că am rămas fidel credinței mele referitoare la binele țării, la felul în care trebuie respectat și afirmat un principiu universalist și uman în politică, precum și ideilor mele despre cultură. Cine ar dori să mă contrazică ar trebui să descopere incoerențe în principiile susținute de mine pe parcursul a foarte multe texte - declarații, mesaje, eseuri, filosofie, poezie, literatură. Celui care va încerca nu îi va veni ușor. În rest, sunt - și sunt decis să rămân așa - un om liber. O anumită incoerență, un oarecare capriciu, o spontaneitate se constituie, în general, până la urmă, în probe de vitalitate. Iertați-mă, dar încep să mă tem mai curând de rigorismul și de rigiditatea mea - ar fi poate cazul să le

depășesc întrucâtva. În rest, se cunoaște fraza lui Taleyrand: „nu am servit patru regimuri, ci Franța sub patru regimuri”. Este ceva cam mult - faptul, însă, că Taleyrand a fost una dintre cele mai inteligente personalități ale istoriei nu înseamnă că a fost și nesincer când a spus fraza de mai sus. Țara sa îi datorează păstrarea integrității după eșecul episodului napoleonian.

Când se pune problema succesiunii scriitorului atât de distins care a fost Cezar Baltag la conducerea revistei „Viața Românească”, am spus redactorilor, cu ocazia unei întâlniri în care m-au consultat: „eu voi susține propunerea voastră, indiferent care va fi aceasta”. În privința contestării: a fost contestat probabil și omul politic și scriitorul. Nici unul și nici celălalt nu se așteaptă să primească unanimitatea aprecierilor. Nu neglijați, pe de altă parte, că sunt o persoană destul de singuratică, atât în literatură, cât și în politică - o structură de independent, chiar atunci când sunt angajat.

Principiile mele pentru „Viața Românească” poartă nume simple: deschiderea paginilor revistei către propriii săi redactori, eliminarea unei vagi tendințe corporatiste, eventual antisemite, universalizarea, dezbateră, introducerea dosarelor de probleme, nondiscriminarea scriitorilor români anchemele. „Adversarilor” le spun că nu i-am socotit niciodată dușmani. Ei au judecat lucrurile; vreau să cred, tot prin prisma unei imagini pozitive, poate chiar intens idealizate, despre „Viața Românească”, căreia îmi era greu să îi corespund.

M.T.: Fiindcă am ajuns la acest capitol, credeți că-i bine ca un creator să se infiltreze în sferele de putere? Nu-i un risc pentru el, nu-i o povară pentru politicienii de profesie?

C.T.D.: Fără oameni de creație, politica devine ineluctabil, iremediabil, banditism. Gândiți Revoluția Americană fără Benjamin Franklin, gândiți politica, în secolul al XIX-lea francez, fără Lamartine și Hugo, Germania Occidentală postbelică fără Günter Grass, politica Republicilor a IV-a și a V-a franceze fără triumfului Aron, Sartre, Foucault, prăbușirea comunismului fără Soljenițin și Saharov. Istoria are o vastă - și gravă - dimensiune materială, dar dinamica i-o asigură spiritul. Riscul omului de cultură în politică este enorm: politicienii de profesie, în deficit de cultură - ei și nimeni altcineva - sunt însă povara cea mai mare pentru țările lor, pentru istorie, pentru toată lumea.

M.T.: Cunoașteți scriitori, prezenți în partidele politice și guvernele postdecembriste, care au influențat favorabil procentul din bugetul financiar alocat culturii? Nu cumva avem iarăși de-a face cu prezențe decorative?

C.T.D.: Scriitorii prezenți în structurile autorității nu au făcut prea mult pentru cultură - de regulă nu li s-a încredințat, însă, prea multă putere, sau nu au avut abilitatea necesară pentru a învinge rezistențele. Omul de creație

nu este automat un politician, dar el se poate educa foarte bine în acest sens, dacă este dispus să plătească prețul necesar. În schimb, câțiva oameni de cultură aflați în Senat au transferat, chiar în acești ani tulburi, o reală demnitate și eleganță politiciii. Ar trebui să se înțeleagă cât de mult contează acest lucru. Pentru cultură, însă, vor face întotdeauna mai mult politicienii-intelectuali (Pompidou, Mitterrand), decât intelectualii-politicieni (Iorga, PaderevsKi).

M.T.: Dacă ați reintra în cărțile puterii (și, din câte știm, vă bate gândul, poate chiar și inima!) ce-ați întreprinde? Credeți că a venit vremea ca artiștii să nu mai trăiască în atâtea umilinte?

C.T.D.: Orice persoană care va deține, în viitorul apropiat, o poziție de autoritate va trebui să înceapă prin a realiza o analiză exactă și un diagnostic - sau o calificare, dacă preferați, un termen nemedical - de cea mai înaltă rigoare, privind situația țării. Oricum, însă, voi insista pentru reabilitarea sistemului bancar, pentru relansarea producției, prin investiții de stat și comenzi de stat, pentru o autentică politică de salvare socială, pentru re-acordarea unei reale demnități armatei. Dacă toate aceste lucruri ar reuși - cât și în paralel cu orice efort în direcția lor - aș stimula consumul de cultură, oferta culturală

publică (difuzarea, de exemplu, a produselor culturale, începând cu periodice și cărți). Dacă și această operație va merge, omul de creație va ajunge la adevărata sa demnitate, căci va avea acces la consumator, va fi solicitat și va vinde. Până atunci, el trebuie sprijinit, în respectul capacității sale creative. Pe de altă parte, aș declara oamenilor de cultură că m-aș bucura din suflet dacă s-ar decide la o adevărată modernizare a culturii române (fără de care, oricum, totul se va topi în moarte), pe care numai ei o pot realiza, evitând astfel sfârșitul.

M.T.: Dar până atunci, când vom conta pe dumneavoastră, să rămânem în sfera de putere a „Vieții Românești“. Venit cu entuziasm și multe promisiuni la conducerea acesteia, nu ați întreprins prea multe pentru a edita revista la timp și nici pentru a reduce prețurile de cost. Vă avertizez, sunt părerile redactorilor dumneavoastră. Mai mult, nu ați găsit sponsorizările necesare pentru obținerea de computere, imprimante și scannere. În aceste condiții, vă recunoașteți un bun manager?

C.T.D.: Ați știut vreodată ce spuneau oamenii din redacția „Vieții Românești“ despre atât de distinsul, delicatul și ireproșabilul Cezar Baltag? Amintiți-vă, apoi, de Topârceanu: mândria lui era să scrie fără talent - cu talent știe oricum să scrie. Vă răspund la fel: fiind bun manager conduce foarte ușor o revistă - să văd eu cine conduce o revistă fără talent managerial. Că redactorii mă critică nu este decât foarte normal și, dacă vreți, foarte occidental - atenția critică a celor pe care, într-un fel, cel puțin, îi conduce menține o anumită atmosferă de răspundere

reciprocă. Un membru al redacției spunea cuiva, nu de mult, că „jidantul“ Caius vrea să îl distrugă și să vândă revista Mossadului. Vedeți cât de important este să fim preveniți. În calitate de creștin ortodox de acum încolo mă voi abține să mă convertesc la mozaism, iar Mossadul, neîndoielnic sesizat, se va ține la distanță de ispitele noastre.

Dumneavoastră, Domnule Tupan, știți însă foarte bine că și a subzista necesită abilitate, relații și nu puțină implicare. Computerele și tot restul există - nu uitați că suntem o redacție dublă; nu există însă în str. Nicolae Goleșcu, ci în Casa Presei. Colegii mei și-ar dori o netă autonomie față de disponibilitățile existente pe linie guvernamentală. Lucrul nu este posibil acum. Faptul cel mai grav constă însă în nivelul derizoriu al salariilor redactorilor - evidența absolută a disprețului politiciii față de cultură. Dar, pe de altă parte, cred că nu este nevoie să vă amintesc dumneavoastră, ce este acum, în România, un bun manager - un om care dă afară trei sferturi din personal și face ca acel sfert rămas să lucreze cât lucrau toți

---

Un membru al redacției spunea cuiva, nu de mult, că „jidantul“ Caius vrea să îl distrugă și să vândă revista Mossadului. Vedeți cât de important este să fim preveniți. În calitate de creștin ortodox de acum încolo mă voi abține să mă convertesc la mozaism, iar Mossadul, neîndoielnic sesizat, se va ține la distanță de ispitele noastre.

---

ceilalți înainte. Nu mă vreau, în acest sens, un bun manager, în nici o instituție.

M.T.: Vanitatea redactorilor de la orice revistă literară nu mai e un secret pentru nimeni. Credeți că la „Viața Românească“ există o adevărată echipă pentru editarea unei reviste de ținută, cu semnificații deosebite în veac? Ce ne puteți spune despre climat, despre ce urmează să faceți?

C.T.D.: Redactorii de la „Viața Românească“ - revin și rog să nu uitați că aici este unul din grupurile de scriitori cele mai numeroase, din jurul unei reviste a Uniunii Scriitorilor, ceea ce implică niște probleme de orientare a slabelor resurse financiare de care dispunem - sunt oameni remarcabili, cu orientări diferite. Ei nu constituie, împreună, o grupare literară, foarte diferiți fiind ca stil și preocupări, ci un sistem de recepție și lansare către public a întregii diversități a vieții și producției literare și culturale românești. „Viața Românească“, precum „Luceafărul“, „Steaua“ și multe alte publicații sunt bancurile de probă ale unei creații care nu își găsește ușor adevăratul drum înspre miezul unui nou veac și al unui nou mileniu. Ele - aceste publicații - nu vor face alte minuni decât acelea pe care le va face literatura română, în încercarea sa de acum, într-un efort de a afla ce poate fi.

M.T.: Prin venirea dumneavoastră la „Viața Românească“ s-au retras o parte din colaboratorii permanenți, au apărut alții? Pe cine conați în mod deosebit acum? Ce-ar trebui să știe viitorii dumneavoastră colaboratori?

C.T.D.: Propriu-zis nu s-au retras colaboratori, în schimb au apărut unii noi, dintre cei mai semnificativi - nu neapărat

permanenți. Ce ar trebui să știe deci noii colaboratori? Că așteptăm de la ei miracolul, revoluția, adevăratul curaj, noile idei, o viitoare, mare avangardă. Literatura este mesianică sau nu există - mediu de așteptare al miracolului. Un redactor șef trebuie să fie asemenea celui care stă lângă templu, în speranța că va ajunge cândva să spună, precum Simeon: „Slobozește, Doamne (de la „Viața Românească“, de la „Luceafărul“, de la „România literară“), pe robul Tău acum, călăuzind ochii mei au văzut mântuirea Ta“.

M.T.: Vă temeți de un eventual faliment? Ce faceți pentru a-l preîntâmpina? Oferiți-ne nu doar garanții, ci și soluții, pentru a trage și noi cu ochiul înspre dumneavoastră!

C.T.D.: Nu cred că falimentul „Vieții Românești“ poate fi altul decât falimentul României. O metodă de succes? Să marcăm puncte în favoarea noastră, de oricâte ori putem, iar când nu putem, să supraviețuim.

M.T.: Cât credeți că va mai dura improvizația în susținerea permanentă și

eficientă a culturii? Ca fost guvernant și om politic, ce le-ați putea transmite actualilor potențiali. Cauza artistică și culturală merită să fie deasupra altora efemere și caduce? Trăim cumva o criză de identitate și

alienare? Nu cruțați pe nimeni!

C.T.D.: Criza culturii va dura atâtea timp cât va dura aroganța politică, belferismul, parvenitismul, hoția publică, minciuna electorală patentă. Actualii guvernanți au crezut că este suficient să apară la putere pentru ca România să înflorească. O asemenea credință are o singură bază: structura mitică a sufletului românesc. Am spus în nenumărate rânduri: politica nu este decât transferul culturii în civilizație. Economia este un instrument. Între reziduurile comunismului fetișizăm încă acest instrument și, stupefiați de emoție în fața lui, nu mai reușim nicicum să dezvoltăm. Politica nu este cultură, propagare a valorii create, dincolo de origine, în populația care participă, astfel, la civilizație. Valorile ființei umane individuale, democrat sustinute, consolidate și democrat apărute propagate trebuie să întâlnească modelul, fără de care ele nu ajung să însemne nimic - puteți gândi în perspectiva modelului, Charles de Gaulle, la Konrad Adenauer, Alcide de Gasperi. Dispune România personalități - două-trei, nu sunt necesare multe - chiar de o mai redusă anvergură, dar o determinare similară și structurate în sens unui asemenea mare model? Poate că da, de las pe fiecare - ca și pe Dumneavoastră - să numească pentru el însuși.

Să nu uităm însă: dacă nu este cultură, se poate vorbi despre politică - sălbăticia cunoaște negocierea, această tehnică a politici și produs cultural, destinat echilibrării instinctualității, ci doar o neinteresantă instinctualitate.

bujor nedelcovici

FUNDAMENTALA MINCIUNĂ

amușinau prada mea: câteva geamantane așezate pe un cărucior. Mi-am amintit de piesa de teatru **Azilul de noapte** de Maxim Gorki.

Am deschis o carte, voiam să citesc pentru a-mi regăsi calmul... Un tânăr a intrat în vorbă cu mine. Era francez. Fusese la București. „Cum ți s-a părut?“, l-am întrebat eu. „Totul este murdar... Este Orientul!“, mi-a răspuns el.

Am încercat să-mi continui lectura.

(Acum, cu ocazia transcrierii caietului, privesc fotografiile făcute în gara din Budapesta și în special... fotografia scării în plin câmp, înconjurată de iarbă și flori. Dacă tânărul francez s-ar afla acum lângă mine i-aș arăta fotografia. Ar fi singurul răspuns la comentariul lui...)

6 octombrie 1993

* La înțeleptul Solomon au sosit două femei. Fiecare susținea că este mama aceluiși copil. Solomon le-a propus să taie în două copilul și să ia fiecare o bucată. Una din femei a refuzat să-l sacrifice. Atunci Solomon a spus: „Tu ești mama lui adevărată! Ai preferat să renunți la copil decât să-și piardă viața!“

Uneori renunțarea se transformă într-o afirmare! Cât este de greu să știi când să renunți și când să afirmi!

* Pavlov n-a prevăzut că teoria „reflexului condiționat“ va fi aplicată nu numai la câini dar și la ființele umane. Concepția lui a fost folosită pentru „reeducarea prizonierilor politici“ - **le lavage du cerveau**. Sub acțiunea unor multiple și frecvente agresiuni, psihicul uman pierde capacitatea de rezistență și devine condiționat la factorii exteriori. Individul devine perfect manipulabil, bine condiționat, ca un câine care aude un clopoțel și salivează înainte de a i se aduce mâncarea.

Omul redus la condiția unui câine! Exact contrariul cinismului grec (**kunos=câine**) care proclama libertatea absolută a persoanei, eliberată de toate convențiile și interdicțiile. În plus... ironia convertită în sarcasm.

De ce amintesc de Pavlov?! Este deja cunoscut! Pentru că „spălarea creierului“ și manipularea se produce acum cu mijloace moderne, rafinate, subtile și imperceptibile: televiziunea, filmul, publicitatea, literatura

de divertisment, ocuparea spațiului jurnalistic cu aceleași probleme „machiate diferit“, culpabilizarea și victimizarea generală pentru cauze obscure... Mă simt încolțit, agresat, „pervertit inconștient“... Închid televizorul, sting radio-ul, refuz revistele și ziarele... Salvarea? **Afinități selective!** Lecturi fundamentale! Marii mistici, filozofii și... Biblia! Un Robinson nu pe o insulă, ci într-o Bibliotecă!

17-19 octombrie 1993

* Trei zile petrecute la marginea mării: **Le Touquet**. Trei zile de soare și liniște după câteva săptămâni de ploaie la Paris. Vacanță nesperată și nevisată! Dar mai întâi am văzut Catedrala de la Amien. Apoi m-am plimbat pe coasta Region Nord-Pas de Calais. De pe malul francez am văzut țarmul Angliei. Am coborât într-o cazemată, am privit marea și am încercat să-mi imaginez „așteptarea“ trăită de trupele germane în timpul războiului. Nu știau că debarcarea aliaților se va face în Normandia. Ce farsă le-au jucat anglo-americanii!

Am locuit la Hotelul Westminster din Touquet. Patru stele! Superb! Elegant! Mâncat *fruits de mer* și *bouillabaisse* - o ciorbă de pește, dar mai puțin gustoasă decât cea pregătită în Delta Dunării. Plaja era imensă în timpul refluxului. Am zărit o focă rătăcită prin acele locuri. Era singură și am confundat-o cu un înotător subacvatic.

Ce s-ar fi întâmplat dacă printr-un miracol aș fi trăit toată viața la un „stating“ atât de înalt și în hoteluri de patru stele? Poate numai când ești sărac (cum am fost toată viața) poți să apreciezi trei zile de... „adevărată aristocrație“.

25 octombrie 1993

* Citit *Les idées à l'endroit* de Alain Benoit, autor recomandat de Paul Barbăneagră, prieten pe care-l prețuiesc, personalitate autentică. Multe din ideile mele de până acum au fost date peste cap! Un filosof de „dreapta“ care trebuie cunoscut

30 octombrie 1993

* Solitudine în viață, orgoliul creației și sentimentul sacralului. Iată triada în care mă situez. Și totuși... am un copil! L-am vegheat toată noaptea. Este bolnav și respiră cu greutate. Îmi era teamă să nu se sufoce în timpul somnului...

* **F**ericirea este o adevărată înțelegere între înăuntru și afară, între centru și periferie, între viața personală și cea socială.

Oare poporul român are vocația nefericirii aflându-se mai întotdeauna în inadecvare?

* Minciuna (negarea realității și adevărului) este „piatra unghiulară“ a regimului de dinainte și de după decembrie 1989.

La procesul-parodie i s-a reproșat Elenei Ceaușescu că ar fi avut vile și palate. Ea a răspuns: „N-am avut nici o vilă!“

Negarea actuală a celor vinovați penal de abuzuri, crime și tortură în timpul dictaturii, negarea responsabilității teroriștilor și a celor care au condus mineriadele se încadrează în fundamentala minciună care încă domină gândirea și mentalitatea celor care sunt în prezent la conducerea țării.

Pentru a înțelege ce s-a petrecut de-a lungul celor aproape 50 de ani în istoria poporului român este necesar să se analizeze cauzele (istorice, materiale, eficiente, motrice și finale) la nivel politic, social, cultural și moral. Se pot găsi explicații de psihologie individuală și colectivă (conștientul și inconștientul) care ne-au marcat de-a lungul anilor. Am ratat noi iarăși „întâlnirea cu Istoria“? Nu cred! Nu puteam să ne întâlnim cu Istoria pentru că ne aflăm sub semnul Șarpelui! Semnul **Ambiguității**, al **Ipocriziei** și al **Minciunii**! Sunt convins că într-o zi vom intra sub semnul Cocoșului (curaj, mândrie), al **Adevărului**, atât cât se poate cunoaște adevărul (autenticul) în istorie...

2-3 septembrie 1993

* În drum de la București spre Budapesta.

Trenul și-a micșorat viteza. Deodată, am văzut în plin câmp, fără nici o urmă de așezare omenească, o scară de beton asturnată. Șapte trepte! Am avut timpul necesar s-o fotografiez pentru a verifica ulterior că nu a fost o vedenie! „Șapte trepte!“, mi-am zis eu. Poate acesta este simbolul sub care se află acum România. O scară ce vine de niciunde și duce spre încăierii.

* O noapte și o dimineață petrecută în gara Kelety din Budapesta. Am așteptat legătura cu trenul spre Paris. În timpul nopții, în sala de așteptare, au sosit mai mulți tineri care au vrut să fure bagajele unei femei ce dormea. Asistam la o fărâdelegă! Ce să fac? Am început să tușesc puternic când să trezesc femeia. Tinerii s-au uitat la mine cu ură. Nimeni nu protesta chiar dacă vedeau ce se petrecea în fața lor. Tinerii cepuseră deja să-i scoțosească prin cruri... În clipa aceea, în sala de așteptare a intrat o patrulă a poliției. Tinerii s-au prăștiat. Plutea totuși o atmosferă de nenințare și neliniște. Figuri dubioase

DINCOLO DE FRAGILITATE

de TATIANA RĂDULESCU

Expresiv până la a se impune charismatic în conștiința celor ce-l cultivă, dinamic în gesturi și în același timp precaut în afirmații referitoare la formarea sa ca artist, trăind cu frecvență actul plastic, Cristian Sergiu Ianza este ceramistul care din 1985 a organizat cu mare consecvență, în țară și în străinătate, expoziții menite să facă cunoscută publicului lumea sa mentală, materializată prin modelarea cu virtuozitate a argilei.

Cu prilejul ultimei sale expoziții, publicul bucureștean a putut contempla misterioase entități plastice, imaginate de puterea psihică a artistului, un univers inconfundabil și extrem de comunicativ: îngeri copleșiți de povara arripilor și a pletelor extravagante, vestale severe sau nimfe frenetice, crucificați hipnotizând prin privirea împrumutată autorului lor, ipoteze cosmogonice și proiecte de templu. Toate confirmând că străvechea artă a ceramicii este capabilă să-și multiplice valențele, ca suport al unor demersuri monumentale.

Dual prin temperament artistic și deopotrivă de dotat pentru a exprima austeritate și exuberanță, ceramistul ne invită, prin calitatea lucrărilor sale, să interiorizăm versurile incantatorii ale lui Ion Barbu: „Să mergem spre fierbinte, frenetica viață/ Spre sânul ei puternic cioplit în dur bazalt...” (Panteism).

Atitudinea experimentală și combinatorie în interiorul străvechii arte a focului îi procură lui Sergiu Cristian Ianza voluptăți rare, accente calofile. În dinamismul gestului său creator, el imaginează o pluralitate de lumi cu ajutorul unor suprafețe discoidale și poroase, parcă germinând sfere de diferite dimensiuni. Pentru a ne interioriza trăirile produse de alternanța calităților texturale, ar trebui reținut faptul că argila roșcată, vitrificată prin ardere la temperaturi înalte, suportă inserția unor materiale ceramice între argilă și porțelan, decorate cu glazură. Se dovedește, într-adevăr, surprinzătoare euforia pe care poate să o producă în privitor, rând pe rând, netezimea, granulația, structura filamentoasă, ponderea, alternanța culorilor și a luminozității - calități subsumate unui figurativism cu totul remarcabil la aceste artefacte ce acuză un incertism potențial. Dincolo de fragilitate, ele își arogă - cum spuneam la început - un statut special în modul de a ierarhiza artele și de a conștientiza motivul bucuriilor estetice, viziunile, trăirile.

Bunăoară, atunci când vrea să recreze noul pustiului în care s-au înfiripat

melopee bizar răsucite, Cristian Sergiu Ianza recurge la angobe (pământuri) și își exprimă voluptatea de a trăi prin nuduri feminine în tonuri roșietice, nuduri ale căror posturi incită la reinterpretarea mitului lui Anteu. Când vrea să suspende impresia de frust și să-și alicze luciul și rigoarea metalului, artistul așterne peste glazură depuneri - lustere în culori rafinate ce subliniază o dată în plus ca în compozițiile sale personajele își împrumută identitatea simbolică. În fapt, ele aprofundează tematic o mișcare circulară în care valorifică fie lustere, fie colorant de decor. În poșida dimensiunilor mijlocii, statuetele ilustrează un ritual în care erosul apare transfigurat în grade diferite. Într-o compoziție, un înger fulgerat se odihnește la umbra unor mâini protectoare. Acestea - albe și parcă translucide - au fost supuse unor arderi la temperaturi de peste 1000 de grade pentru a căpăta efectul de matitate și nobila fragilitate a porțelanului. Factura lor impecabilă atrage atenția printr-o porozitate fină. Ele provin din tehnica turnării, întrucât au suportat o contractare a materialului pe care a luat-o în calcul artistul, din necesitatea de a realiza perfectă lor simetrie întru expresivitate.

Pe parcursul itinerariului inițiat (în sens poetic) ce se dovedește a fi expoziția de ceramică, aflăm că îngerul vânător albăstriu își datorează culoarea lusterului aplicat pe glazură.

În varietatea lor, tehnicile acestei arte favorizează efecte plastice pe care Cristian Sergiu Ianza le intensifică aproape cu virtuozitate, după cum senzualitatea tactilă a materialelor folosite îi preia propria frecvență temperamentală, în conformitate cu trimerile tematice consecvent asumate.

Pe obiectele neglazurate, arse la temperatura maximă, decorul cu luster devine semimat sau mat. Iar dacă, în cazul porțelanului, paleta coloristică este limitată la albastru, brun, negru, galben, roșu - temperatura de lucru fiind relativ joasă - în cazul faianței, glazurile permit variații extinse prin arabescul decorativ ori prin inserții de materiale textile. La rândul lor, jocurile stilistice fac loc unei gesticulații reținute și grave, principiu al alternanței ce individualizează, prin aplicarea sa, lucrările lui Cristian Sergiu Ianza. În plus, lusterele de cupru, platină și aur conferă o conotație cosmogonică ansamblurilor compoziționale abstracte ce înglobează fie conceptul de templu, fie pe acela al unui univers esențializat sub forma unor embleme.

În atmosfera estivală a Bucureștiului, recenta expoziție a acestui foarte talentat artist, deschisă la Muzeul de Literatură, reordonează lucrări mai vechi sau foarte recente cu intenția unui gest de autosemnificare.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE VĂZUTĂ DE ION CUCU

1). Ca de fiecare dată când revine în patrie, Ecaterina Evanghelescu reanimă relațiile belgo-române.

2). Ioan Țepelea strânge la Oradea, cu prilejul Festivalului Internațional de Poezie, sute de poeți și admiratori ai lirei. Cu ce eforturi, să nu mai vorbim!

3). O doamnă (Ana Blandiana) protejată de trei autori: Romulus Rusan, Nicolae Prefișceanu și D.R. Popa.

4). Miron Kiropol și Cassian Maria Spiridon sunt numai ochi și urechi. În planul doi, Ion Holban și Gellu Dorian, doar relaxați.

5). Alexandru Dohi și Gheorghe Schwartz încearcă tăria unei uși.

